

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Politický režim v Peru a jeho vliv na demokracii - je Peru
prezidentským nebo semiprezidentským režimem?**

Diplomová práce

Autor: Bc. Lukáš Jech
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie-latinskoamerická studia
Vedoucí práce: doc. Mgr. Karel Kouba, Ph.D., MA

Hradec Králové 2024

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Lukáš Jech

Studium: F21NP0046

Studijní program: N6701 Politologie

Studijní obor: Politologie - latinskoamerická studia

Název diplomové práce: **Politický režim v Peru a jeho vliv na demokracii - je Peru prezidentským nebo semiprezidentským režimem?**

Název diplomové práce AJ: The political regime in Peru and its influence on democracy - is Peru a presidential or semipresidential regim?

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Předmětem této diplomové práce je zjistit, jaký politický režim je zaveden v Peru a v této návaznosti bude provedena analýza jeho vlivu na politickou stabilitu/nestabilitu v zemi. Výzkumnou otázkou na kterou bude hledána odpověď tedy je, zda je Peru prezidentským nebo semiprezidentským režimem. Dále bude cílem této práce analyzovat a komparovat vliv daného režimu Peru s jeho vlivem na politickou stabilitu země. V této souvislosti se bude dále práce zabývat vztahem exekutivy a legislativy. Součástí této práce bude také analýza současné nestability a jejího vztahu vůči režimu.

V teoretické části práce bude popsána a vysvětlena charakteristika těchto režimů (prezidencialismu a semiprezidencialismu) v obecné rovině, jejich význam a za použití odborné literatury kriticky popsán jejich vliv na kvalitu demokracie a politickou stabilitu. V praktické části bude popsán případ Peru, konkrétně vztah mezi exekutivou a legislativou a specifičnost peruánské ústavy. Následně bude za pomoci sběru dat a komparace zjištěna odpověď na výzkumnou otázku, tedy, zda je Peru prezidentským nebo semiprezidentským režimem a zda má daný režim vliv na aktuální politickou situaci v Peru.

1. Elgie, R. (2011): *Semi-Presidentialism: Sub-Types And Democratic Performance*. Cambridge University Press
2. Brunclík, Miloš a Michal Kubát (2017): *Kdo vládne v Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno: Barrister & Principal Publishing.
3. Duverger, Maurice (1991): "A New Political System Model: Semi-Presidential." In: Arend Lijphart (ed.), *Parliamentary versus Presidential Government*. Oxford, New York: Oxford University Press: 142–149.
4. Shugart, Matthew S. a John M. Carey (2004): *Presidents and Assemblies*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
5. Siarof, Alan. (2003): *Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction*.
6. Elgie, Robert, Sophia Moestrup a Wu Yu-shan (2011): *Semi-Presidentialism and Democracy*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.
7. Šedo, Jakub. (2018). *Definice semiprezidencialismu – řešení či nové otázky?*
8. Hloušek, Vít, Lubomír Kopeček a Jakub Šedo (2018): *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal Publishing.

9. Alvarez, Julcarima, Gerson Francisco. (2020): *Types of semi-presidentialism and party competition structures in democracies: the cases of Portugal and Peru*. University of Lethbridge. Faculty of Arts and Science
10. Elgie Robert.(2011): *Review: Presidentialism, Parliamentarism and Semi-Presidentialism: Bringing Parties Back In*. Cambridge University Press

Zadávající pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Karel Kouba, Ph.D., M.A.

Datum zadání závěrečné práce: 15.9.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením doc. Mgr. Karla Kouby, Ph.D., M.A. samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Nymburce dne 20.04. 2024

Podpis autora

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé diplomové práce doc. Mgr. Karlu Koubovi, Ph.D., M.A. za odborný dohled, věcné připomínky a cenné rady při zpracování mé diplomové práce.

Anotace

JECH, LUKÁŠ. *Politický režim v Peru a jeho vliv na demokracii - je Peru prezidentským nebo semiprezidentským režimem?* Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2024, Diplomová práce.

Tématem diplomové práce je politický režim Peruánské republiky. V kontextu latinskoamerických politických režimů jde o zcela specifický režim, zahrnující prvky semiprezidencialismu, čímž se Peru odlišuje od ostatních zemí v regionu. Dlouhodobě se však země potýká s institucionální nestabilitou a krizí politického režimu. Cílem práce je vymezit peruánský model vlády a analyzovat, jakým způsobem ovlivňují prvky tohoto režimu jeho stabilitu. Za tímto účelem budou analyzována specifika peruánského režimu, zahrnující dělbu moci, vymezení ústavních pravomocí, stranický systém Peru, včetně vlivu ústavních a kontrolních mechanismů na stabilitu režimu. Uvedené faktory budou zasazeny do kontextu vlády bývalého prezidenta Pedra Castilla, jehož mandát doprovázela soustavná krize režimu, vnitropolitický konflikt s Kongresem, včetně nestability prezidentského režimu a užívání kontrolních mechanismů.

Klíčová slova: Peru, politický režim, krize, ústavní mechanismy, Ústava.

Annotation

JECH, LUKÁŠ. *The political regime in Peru and its impact on democracy - is Peru a presidential or a semi-presidential regime?* Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2024, Master's thesis.

The topic of the thesis is the political regime of the Republic of Peru. In the context of Latin American political regimes, it is a very specific regime, including elements of semi-presidentialism, which distinguishes Peru from other countries in the region. However, in the long term, the country has faced institutional instability and a crisis of political regime. The aim of this paper is to define the Peruvian model of government and to analyse how elements of this regime affect its stability. To this end, the specificities of the Peruvian regime will be analyzed, including the separation of powers, the delineation of constitutional powers, and the Peruvian party system, including the impact of constitutional and control mechanisms on regime stability. These factors will be set in the context of the administration of former President Pedro Castillo, whose mandate was accompanied by a constant regime crisis, internal political conflict with Congress, including the instability of the presidential regime and the use of control mechanisms.

Key words: Peru, political regime, crisis, constitutional mechanisms, Constitution.

Obsah

Úvod.....	10
Cíl a struktura práce	11
1 Teoretická část	14
1.1 Prezidentský režim	14
1.1.1 Prezidentské režimy v Latinské Americe.....	16
1.1.2 Rizika prezidencialismu.....	21
1.2 Semiprezidencialismus	24
1.2.1 Definice semiprezidencialismu Maurice Duvergera.....	25
1.2.2 Definice „post-duvergerského“ semiprezidencialismu.....	26
1.2.3 Dělbba moci	27
1.3 Semiprezidentské podtypy.....	28
1.3.1 Koncept Alana Siaroffa.....	29
1.3.2 Definice Shugarta a Careyho	30
1.3.3 Premiérsko-prezidentský režim	31
1.3.4 Prezidentsko-parlamentní režim	32
1.3.5 Rizika semiprezidencialismu	34
2 Analytická část.....	38
2.1 Peru.....	38
2.1.1 Historický vývoj.....	39
2.2 Peruánský režim	40
2.2.1 Moc výkonná	41
2.2.2 Moc zákonodárná.....	43
2.2.3 Stranický systém	45
2.2.4 Ústavní mechanismy	49
2.3 Faktory současné peruánské krize	50
2.3.1 Impeachment.....	51
2.3.2 Vznesení otázky důvěry.....	53
2.3.3 Rozpuštění Kongresu hlavou státu.....	54
2.4 Vláda Pedra Castilla	56
2.4.1 Rozložení sil v Kongresu	58
2.4.2 Castellův konflikt s Kongresem	59
2.4.3 Vznik celospolečenského konfliktu	66

2.5 Shrnutí	67
3 Závěr	73
Zdroje	76
Literatura	76
Internetové zdroje.....	81

Úvod

Diplomová práce se bude zabývat politickým režimem Peru, které se svou specifickou formou vlády významně odlišuje od většiny latinskoamerického regionu. Především díky prvkům semiprezidencialismu, jejichž zastoupení je v latinskoamerických zemích, aplikující převážně prezidentský model vlády, zcela ojedinělé. Peru se tak odlišuje především specifickou dělbou moci, kontrolními mechanismy, včetně dalších prvků ovlivňující stabilitu, které lze v kontextu latinskoamerického regionu označit za specifické. Přesto se tato andská země dlouhodobě potýká s rozsáhlou institucionální krizí a nestabilitou politického režimu. Práce se tedy bude kromě vymezení peruánského režimu následně zabývat také dopadem tohoto specifického systému vlády a jednotlivých faktorů, jako jsou kontrolní mechanismy a ústavní dělba moci na institucionální krizi, s níž se Peru dlouhodobě potýká.

Specifická forma vlády a vliv ústavních mechanismů na stabilitu peruánského režimu bude primárním cílem této diplomové práce. Nutno doplnit, že rozsáhlá krize, s níž se Peru dodnes potýká, v zemi přetrvává již od prezidentských voleb v roce 2016. Její rozsah je však paradoxně způsoben prvky semiprezidencialismu, jejichž smyslem je zajištění kontroly, včetně stability režimu. Aplikace těchto kontrolních prvků a mechanismů v peruánském režimu však soustavně prohlubuje konflikt mezi výkonnou a zákonodárnou mocí. Uvedené prvky mají ze své podstaty bránit v centralizaci veškeré moci, již v peruánské historii disponovaly výhradně elity. Nevhodným a účelovým užíváním těchto prvků se režim stává náchylnějším k nestabilitě a vnitropolitickému konfliktu, doprovázeného vysokou mírou personalizace, slabostí stranického systému, včetně rozsáhlé polarizace peruánské společnosti.

Tato rozsáhlá nestabilita, společně se specifiky peruánského režimu, bude v této diplomové práci interpretována na konkrétním případě prezidentského mandátu Pedra Castilla, jehož období vlády, včetně vnitropolitické krize, dokládá institucionální nestabilitu peruánského režimu.

Cíl a struktura práce

Cílem diplomové práce tedy bude zpracovat ucelenou analýzu a zjistit, jakým způsobem ovlivňuje ústavní uspořádání stabilitu peruánského režimu, včetně jeho vymezení. Zkoumány budou vztahy výkonné a zákonodárné složky, včetně dělby moci, společně s kontrolními mechanismy a jejich vlivem na institucionální krizi peruánského režimu. Vzhledem k popsaným cílům se tak nabízí výzkumná otázka: *Je stabilita peruánského režimu ovlivněna ústavním uspořádáním země?*

Uvedené cíle, včetně výzkumné otázky, budou zkoumány na konkrétním případě vlády prezidenta Pedra Castilla, jehož mandát doprovázela soustavná nestabilita režimu, ale i nestabilita prezidentského úřadu, včetně konfliktu se zákonodárnou mocí. Uvedená krize a slabost peruánského režimu významně ovlivňuje aplikace kontrolních mechanismů, narušující mocenské postavení hlavy státu a výkonné moci vůči peruánskému Kongresu. V analytické části proto budou vymezeny jednotlivé nástroje a kontrolní mechanismy, které ovlivnily peruánskou krizi během uvedeného období. Především pak vznesení otázky důvěry a proces impeachmentu, tedy předčasné uvolnění prezidentského úřadu. V konkrétním případě vlády Pedra Castilla nelze opomenout ani kulturně-historický vývoj země, který do značné míry ovlivnil stav, v jakém se Peru během jeho vlády nacházelo. Práce tedy bude z metodologického hlediska představovat případovou studii, analyzující politické uspořádání Peru a faktory, které ovlivňují institucionální krizi a stabilitu režimu.

Diplomová práce bude z hlediska struktury rozdělena do dvou stěžejních částí. První část práce bude tvořit teoretický rámec, v němž budou definována jednotlivá teoretická východiska a koncepty týkající se zkoumané problematiky. Z tohoto teoretického základu bude následně vycházeno v praktické (analytické) části práce. Primárně budou popsána východiska a koncepty definující prezidentský a semiprezidentský model vlády a jednotlivá specifika těchto režimů. Jejich teoretické vymezení bude (pro jejich předpokládanou aplikaci v Peru) taktéž rozděleno do několika částí. Nejprve však budou vymezena základní fakta a východiska charakterizující oba režimy.

Následně budou vymezeny podmínky pro definování prezidentských a semiprezidentských režimů, včetně jejich vlivu na stabilitu a demokratické uspořádání. Dále budou popsány zásadní faktory, jako jsou stranické systémy, či případná rizika aplikace prezidentského i semiprezidentského režimu, včetně podmínek pro jejich úspěšnou implementaci. Následně dojde k jejich vymezení v kontextu latinskoamerického regionu. Především pak prezidencialismu, který představuje dominantní formu vlády v Latinské Americe, na rozdíl od semiprezidencialismu, jehož prvky jsou obsaženy v peruánské Ústavě.

Uvedená východiska budou posléze doplněna zvoleným konceptuálním vymezením. V obecné rovině bude prezidentský režim vymezen například prostřednictvím argumentů Juana Linze (1990, 1994), jehož postoj vůči oddělené legitimitě a dominantnímu postavení hlavy státu je převážně negativní. Pro vymezení mocenského postavení hlavy státu, včetně jednotlivých pravomocí, budou využity například koncepty či argumenty Shugarta a Mainwaringa (1997) a dalších autorů, uvedených v práci. Dalšími autory jejichž argumenty budou utvářet teoretickou část práce, jsou například Arend Lijphart (1992, 2008) a jeho pojetí prezidencialismu. Specifika latinskoamerického prezidencialismu budou teoreticky podložena například poznatky Arturo Valenzuely (2004, 2020), Llanos a Marsteintredeteta (2023), především pak v souvislosti s neadaptibilitou prezidencialismu v podmínkách Latinské Ameriky a specifika v podobě stranických systémů, sklonům k autoritářství, a dalších faktorů, které jej ovlivňují.

Semiprezidentská forma vlády bude v teoretické rovině rozdělena na tradiční pojetí Maurice Duvergera (1980), jako režim posilující moc hlavy státu, navzdory jejímu vágnímu definování. Následně bude doplněna současným vnímáním semiprezidencialismu například Roberta Elgieho (1999, 2004) a jeho snadněji aplikovatelný koncept, pozbývající vágnost a neurčitost. V obecné rovině bude semiprezidencialismus vymezen prostřednictvím autorů jako Sartori (2011), či Hloušek, Kopeček a Šedo (2018). Budou zmíněny i podtypy Shugarta a Careyho (1992) založené na přesném mocenském vymezení hlavy státu a předsedy vlády, či naopak zpochybnění semiprezidencialismu prostřednictvím Alana Siaroffa (2003), ale i dalších autorů, popisující například vliv semiprezidencialismu na stabilitu režimu.

Na základě uvedených teoretických vymezení tak budou v diplomové práci definovány argumenty jednotlivých autorů, vymezení vztah a vliv uvedených politických režimů na politické krize a stabilitu. Především pak v otázce dělby moci, snaze o její maximalizaci, včetně vzájemné rovnováhy výkonné a zákonodárné moci a jejich případného narušení, společně s riziky vycházející z politické soutěže v jednotlivých režimech, ale i rozsahu jednotlivých krizí.

Druhá část práce, analytická, bude zkoumat specifické, převážně semiprezidentské prvky peruánského režimu, jako kontrolní mechanismy, dvojí legitimitu, či vzájemnou koexistenci exekutivy a legislativy a specifika dělby jejich pravomocí. Nejprve budou popsány jednotlivé prvky charakterizující peruánský režim, moc zákonodárnou, moc výkonnou, jejich vzájemné soužití a vzájemnou rovnováhu, včetně stranického systému. Dále budou popsány zmíněné kontrolní mechanismy, které svým ústavním vymezením vytváří peruánský režim specifickým. Uvedená specifika budou interpretována na konkrétním příkladu vlády prezidenta Pedra Castilla.

Literatura využitá v analytické části bude vycházet převážně z publikací latinskoamerických autorů, definující specifika peruánského režimu. Vzhledem ke zkoumané problematice bude kromě literatury definující politické prvky režimu, využito také zdrojů vymezující právní otázku, jako je ústavní dělba moci, pravomoc zásahu exekutivy či legislativy, ale i proměny a reformy jednotlivých zákonů definující dělbu moci uvnitř peruánského režimu. Konkrétní případ vlády Pedra Castilla pak bude prezentován prostřednictvím think-tanků, zpráv mezinárodních organizací, a převážně novinových článků.

1 Teoretická část

1.1 Prezidentský režim

Prezidentská forma vlády je spjata především s americkým kontinentem, zvláště pak se Spojenými státy americkými, které představují prototyp prezidentské formy vlády (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 88). Mimo Spojené státy je tato forma vlády nejvíce rozšířena v regionu Latinské Ameriky, především pak díky vlivu zmíněných Spojených států amerických. Oba typy režimu se vzájemně odlišují, například regionálními specifiky, ale i kvalitativními rozdíly. Zvláště však politickou praxí (Říchová, 2002, s. 75). Základním odlišujícím prvkem jsou však prezidentské pravomoci. Některé režimy umožňují hlavě státu dominantní postavení, v jiných režimech je naopak moc prezidentského úřadu značně omezena (Mainwaring, Shugart, 1997, s. 463). Od parlamentních režimů oddělujících moc mezi vládu a hlavu státu se tak prezidentské režimy vyznačují jednotnou výkonnou mocí, již disponuje pouze přímo zvolená hlava státu (Verney, 1998, s. 41-42).

Prezidencialismus se zároveň vyznačuje oddělenými zdroji legitimacy, neboť volby, ať (přímé) prezidentské, či parlamentní, probíhají nezávisle na sobě (Linz, 1990, s. 52). Ve zcela výjimečných případech může být přímá všelidová volba nahrazena přímou volbou vybraných volitelů (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 82). Režim je tak založen na oddělení exekutivy a legislativy. Hlavě státu proto podléhá moc výkonná. Moc zákonodárná naopak parlamentu. Vztahy obou složek jsou proto na základě vlastní legitimacy omezeny, zejména pak na vzájemnou kontrolu, k jejíž aplikaci slouží tzv. kontrolní mechanismy. Tímto způsobem lze zamezit vzájemnému blokování úřadu, případně možnému nadužívání moci ze strany hlavy státu, ale i parlamentu. Hlava státu je například oprávněna vetovat zákony. Prezidentské veto však může být prostřednictvím dvoutřetinové většiny hlasů v obou komorách anulováno. K přímému zásahu exekutivy do legislativního procesu proto může dojít pouze při předkládání návrhu rozpočtu (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 88). Také jmenování, případně odvolání členů kabinetu je pravomoc, která náleží výhradně exekutivě (Sartori, 2011, s. 238). Prezidentská forma vlády pak může, za předpokladu vhodně zvolené Ústavy (a jejich prvků), vyvažovat případně nedostatky (Mainwaring, Shugart, 1997, s. 460).

V prezidentském režimu jsou tedy složky moci, výkonná i zákonodárná, voleny v přímé volbě na striktně stanovené období/mandát. Volba zákonodárné i výkonné moci by proto měla ze samotné podstaty probíhat přímo, zcela výjimečně pak způsobem, blížící se logice přímé volby obou složek (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 88). Lze tedy zopakovat, že rigidita mandátů platí pro zákonodárnou, i výkonnou moc (Verney, 1998, s. 44). Veškerou kontrolou nad složením kabinetu však disponuje moc exekutivní (Linz, 1990, s. 53).

Přesto existuje tzv. ústavní dělba moci, kdy je moc rozložena mezi exekutivu v čele s prezidentem, a legislativu, již reprezentuje zákonodárny sbor (Sartori, 2011, s. 93). Vzhledem k jejich rozdělení tak dochází ke tvorbě vzájemné rovnováhy mezi zákonodárnou a výkonnou složkou moci, jejichž oddělení produkuje vyšší nezávislost parlamentu (Lijphart, 2008, s. 146). Obě složky proto disponují fixními a oddělenými mandáty. Hlava státu může v případě absence legislativní podpory vládnout formou dekretů. Rizikem této snahy o prosazení vlastní politiky je však možnost vzniku politické krize, která může eskalovat ve státní převrat, případně intervenci ozbrojených složek (Stepan, Skach, 1993, s. 16-17). Rigidita jednotlivých mandátů, včetně vzájemné nezávislosti moci, vytváří z prezidencialismu komplikovaný režim, který v pojetí Juana Linze (1990) představuje hru s nulovým součtem (Villaroel, 2000, s. 16).

Především pak snaha o stabilitu exekutivy, vycházející z lidové legitimacy a tendence k personalizaci moci, představují vzájemně si odporující vztah. Ten však výrazně ovlivňuje politické praktiky, podněcující k celospolečenskému konfliktu (Linz, 1990, s. 54). Také díky zmíněné rigiditě mandátů se režim stává v případě konfliktu akce neschopný (Linz, 1994, s. 8). V této situaci představuje jedinou možnost legislativního zásahu vyslovení práva veta (Shugart, Carey, 1992, s. 19). Hlava státu tedy vykonává svůj úřad, není-li (v bezprecedentní situaci) odvolána prostřednictvím ústavních mechanismů. Stává se tedy vrcholným zástupcem tzv. nekolegiální exekutivy. Prezidentem jmenovaný kabinet je současně oprávněn rozpustit zákonodárny sbor a následně jej odvolat z úřadu (Lijphart, 1992, s. 5). Velmi zjednodušeně řečeno, „čisté“ prezidentské režimy nepřipouští jakoukoli duální autoritu hlavy státu a kabinetu (Sartori, 2011, s. 94).

1.1.1 Prezidentské režimy v Latinské Americe

V latinskoamerickém regionu lze sledovat dominantní zastoupení prezidentského modelu vlády, který jednotlivé země přejaly po zisku nezávislosti. Z dlouhodobého hlediska se však většina těchto zemí potýká s nestabilitou politického režimu, včetně úpadku demokracie. Tato skutečnost dokládá ne zcela úspěšný proces implementace prezidencialismu, ovlivněný specifickými podmínkami regionu. Kromě politických faktorů proto nelze opomenout faktory socioekonomické, kulturně-historické, které dané režimy významným způsobem ovlivňují. Obecně však bývají slabost a nestabilita prezidentských režimů spojovány převážně s latinskoamerickým regionem (Sartori, 2011, s. 102-104).

Politický vývoj tohoto regionu od třetí vlny demokratizace vytvořil pro úspěšnou aplikaci prezidentských režimů zcela nevhodné prostředí, podněcující ke vzniku autokracie (Llanos, Marsteintredet, 2023, s. 2). Vznikají proto režimy s dominancí exekutivy nad ostatními složkami, včetně dominance politických center nad regiony (Villaroel, 2000, s. 29). Problematičnost režimů však nevychází pouze z podstaty prezidencialismu. Pro jeho úspěšnou aplikaci je stěžejním faktorem i již zmíněná povaha regionu (Valenzuela, 2020, s. 27).

Právě od specifického, kulturně-historického procesu, se odvíjí režimy jednotlivých latinskoamerických států. Po zisku nezávislosti na Španělské koruně byly nově vzniklé státy politicky dezorganizované. Přijetí prezidentského modelu vlády proto vytvořilo jasnou organizační strukturu, koncentrující veškerou moc jedné autoritě. Tímto došlo k potvrzení národní integrity. Autorita prezidentského úřadu tedy umožnila sjednocení republik. I přes svou problematičnost představuje prezidentský model vlády kulturně-historický odkaz společnosti (Nohlen, 1998, s. 92-93).

Specifickým prvkem latinskoamerických režimů je například zachování ústavního rámce v zemích postižených kolapsy demokracie a právního státu. Z Ústavy vycházející prezidentské pojetí tedy zůstává zachováno (Mainwaring, 1990, s. 163). Křehkost těchto režimů je dále způsobena strukturálními podmínkami, které jsou charakteristické pro jednotlivé režimy, jak ostatně uvádí i Juan Linz (Villaroel, 2000, s. 11).

Latinskoamerický prezidencialismus však primárně odlišují institucionální faktory. Především legislativní pravomoci hlavy státu, společně s fragmentací stranických systémů, které ovlivňují vztah výkonné a zákonodárné moci (Villaroel, 2000, s. 20). Klíčovým prvkem ovlivňující stranické systémy je především jejich slabá institucionalizace. Zásadní rozdíl mezi severoamerickým a latinskoamerickým prezidencialismem proto vytváří multipartijní stranický systém, případně bipartismus s roztržštěnými frakcemi, omezující tvorbu většinového zastoupení. V důsledku této fragmentace tak prezidenti jednotlivých států mnohdy disponují pouze menšinovou parlamentní podporou. Absence stabilní většinové vlády pak působí rozptýlení politických sil (Valenzuela, 2020, s. 28-29).

Rizikovým a problematickým faktorem latinskoamerických režimů je také politická soutěž. Převážná část zemí v regionu aplikuje dvoukolovou přímou volbu hlavy státu, snižující účinek menšinových prezidentů (Valenzuela, 2020, s. 26). V tomto kontextu však hraje klíčovou roli vztah výkonné a zákonodárné moci, včetně rozsahu jejich pravomocí. Jednotlivé Ústavy latinskoamerických států zpravidla umožňují vydávání zmocňovacích návrhů formou dekretu. Toto specifikum umožňuje hlavě státu přímou participaci v legislativě, čímž posiluje její moc (Cheibub, Elkins, Ginsburg, 2011, s. 12). Díky tomu lze iniciovat legislativní návrhy, a v případě nouzových podmínek je hlava státu oprávněna k jejich výkonu. V důsledku této ústavní pravomoci pak exekutiva (dočasně) přejímá pravomoci zákonodárného sboru. Nutno poznamenat, že vláda založena na přijímání dekretů není díky povaze latinskoamerických režimů nikterak výjimečným jevem (Cheibub, Elkins, Ginsburg, 2011, s. 14-16).

Prezidentské dekrety lze rozdělit na legislativní a správní. Legislativní dekrety umožňují hlavě státu participaci na zákonodárném procesu, včetně vydání vyhlášky se silou zákona. Správní dekrety umožňují realizaci regulačních vyhlášek, přesně definující výkon zákonů, včetně podmínky koexistence výkonné a zákonodárné moci. Zpravidla se jedná o dekrety autonomní (Inácio, Recch, Valencia, 2023, s. 82-83).

Přestože jsou uvedené dekrety posilující moc hlavy státu obsaženy ve většině latinskoamerických Ústav, které umožňují jejich aplikaci, mnohdy pozbývají zcela přesné vymezení, umožňující jejich případné zneužití (Cheibub, Elkins, Ginsburg, 2011, s. 15). Především se mohou stát podnětem pro maximalizaci moci, zejména v době sociálních nepokojů a politické krize, jak dokládá vývoj latinskoamerických režimů. I přesto může být vydávání dekretů podřízeno kontrole politických institucí (Inácio, Recch, Valencia, 2023, s. 82-83). Například Peru, jehož režim je hlavním předmětem této práce, bude následně demonstrováno, že ačkoli Ústava opravňuje hlavu státu vydávat dekrety pouze na dobu „nezbytně nutnou“, podněcuje k dlouhodobé koncentraci veškeré moci do rukou hlavy státu.

Vydávání dekretů za účelem prosazení vlastního politického programu a cílů podněcuje ke zneužití především slabé prezidenty, kteří pozbývají dominantní mocenské postavení. Vzhledem k jejich slabosti proto může docházet k aplikaci jiných, neústavních prostředků (Inácio, Recch, Valencia, 2023, s. 82-83). Smyslem popsanych dekretů je však posílení pravomocí exekutivy za předpokladu politické krize, umožňující okamžité řešení a zásah hlavy státu. V případě zneužití představuje koncentrace veškeré moci v rukou hlavy státu bezprostřední riziko pro demokracii (Haggard, Kaufman, 2021, s. 1).

Vznik dominantního postavení hlavy státu disponující veškerou politickou mocí, může vytvořit příčinu pro vznik hyperprezidentských režimů. Jde o typ prezidentského režimu, v němž hlava státu koncentruje veškerou moc a téměř neomezené pravomoci ve vlastní prospěch. Vznikem tohoto „podtypu“ dochází k zásadnímu oslabení demokratických hodnot v každé zemi (Gargarella, 2018, s. 118). Potenciál pro vznik této formy vlády tedy vychází z narušení ústavní rovnováhy a kumulace veškeré moci pouze ve prospěch hlavy státu (Cerbone, 2021, s. 7). V prostředí Latinské Ameriky se tento jev vyvinul v dysfunkční formu vlády, který zamezuje účinné aplikaci systému brzd a protivah. Zároveň narušuje stabilitu jednotlivých režimů (Chalco Salgado, 2016, s. 78).

Obecně však vztah legislativy a exekutivy, včetně rozsahu pravomocí, ovlivňuje především jejich nedostatečně zvolené ústavní vymezení v jednotlivých režimech. Disponuje-li exekutiva „nedostatečnými“ pravomocemi, hlava státu pozbývá možnost účinně prosazovat vlastní program. Silná pozice může naopak podněcovat ke zneužití a kumulaci moci na úkor legislativy (Sartori, 2011, s. 105). Jednotlivé typy režimu proto lze definovat na základě rozsahu prezidentských pravomocí. Zatímco některé z režimů značně omezují pravomoci hlavy státu, v jiných zemích disponuje rozsáhlými pravomocemi, opravňující jej krom moci exekutivní aktivně se podílet i na moci legislativní. Podstatný prvek však představují již zmíněné stranické systémy jednotlivých zemí (Mainwaring, Shugart, 1997, s. 463-467).

Na základě definic Mainwaringa a Shugarta (1997) lze mocenské postavení latinskoamerických prezidentů označit jako potenciálně dominantní. Především za předpokladu, kdy je hlava státu oprávněna k jejich vydání, včetně práva vetovat jakýkoli pokus o jejich změnu. Má-li hlava státu možnost vlády prostřednictvím dekretů, avšak slabé právo veta, případně možnost zavádět zákony, jde o postavení proaktivní. Pokud je však prezidentské právo veta silné, včetně možnosti zavádět zákony, jejich legislativní pravomoci jsou reaktivní. Pokud však prezident nedisponuje ani jednou z pravomocí, může se uchýlit k „autorizaci“ Kongresu (Villaroel, 2000, s. 22).

Popsané skutečnosti může nadále zhoršovat a prohlubovat již zmíněná stranická fragmentace a obecně polarizace prohlubující mocenské boje. V tomto ohledu je proto nezbytné zmínit proces impeachmentu a jeho zneužití, čímž dochází k prohloubení nestability a ohrožení demokracie. Zvláště pak impeachmenty (a obecně kontrolní mechanismy), vycházející z výhradně stranických důvodů. (Llanos, Marsteintredet, 2023, s. 23).

Výše popsaná fakta proto mohou ve skutečnosti znamenat neschopnost dodržování ústavních pravomocí a výkonu úřadu prezidenta, případně užití pravomocí a výsad ze strany parlamentu. Tento model je však zcela v rozkolu s tradičním pojetím, tedy možnosti vzájemné kontroly a dohledu. Tato specifika představují další z faktorů, které od sebe vzájemně odlišují „tradiční“ model prezidencialismu a model prezidentské formy vlády latinskoamerického regionu (Zinzi, 2019, s. 242).

Stabilita latinskoamerických režimů je zcela zásadně ovlivněna také nízkou důvěrou veřejnosti v politické instituce. Soustavný pokles této důvěry ohrožuje nejen legitimitu jednotlivých režimů, ale i následné chování politických aktérů. Lze doplnit, že latinskoamerické režimy, i s ohledem na demokratické směřování jednotlivých zemí, prochází v posledních letech významnými krizemi (Llanos, Marsteintredet, 2023, s. 6). Za typický příklad země potýkající se s krizí a nestabilitou politického režimu, včetně nízké důvěry veřejnosti v politické instituce, lze označit Peru. Právě tato země se z dlouhodobého hlediska potýká s nestabilitou režimu, včetně přetrvávajících vnitropolitických konfliktů. Nutno poznamenat, že nestabilita Peru do značné míry vychází z nestability prezidentského úřadu a opakovanou aplikací ústavního procesu impeachmentu (Llanos, Marsteintredet, 2023, s. 26).

Četná frekvence konfliktů mezi zákonodárnou a výkonnou mocí pak v kontextu Latinské Ameriky podněcuje ke zneužití ústavních mechanismů, především pak zmíněného procesu impeachmentu. Aplikace uvedeného mechanismu nastalou krizí zpravidla prohlubuje a zároveň umocňuje konflikt mezi výkonnou a zákonodárnou složkou moci. Ačkoli tento zcela legitimní ústavní proces umožňuje předčasné odvolání hlavy státu z úřadu, jeho nadužívání může vytvořit zcela opačný efekt, a tedy prohloubit nastalou krizi. V jisté nadsázce jej lze označit za „nástroj řešení krize“. Obecně se však jedná o mechanismus náchylný ke zneužití a politické manipulaci, jehož nadužívání ohrožuje prezidentské demokracie. V extrémních případech může být i příčinou zhroucení režimu (Llanos, Marsteintredet, 2023, s. 17-18).

Tuto skutečnost demonstruje i již zmíněný případ Peru. V důsledku opakovaných pokusů o impeachment došlo pouze k eskalaci konfliktu, včetně zvýšené polarizace společnosti, což pouze dokládá rizika spojená s tímto mechanismem. Peru proto patří, jak již bylo zmíněno, mezi země s nejnižší důvěrou veřejnosti v politické instituce i politické strany v regionu. V daném případě proto zcela legitimní ústavní proces představuje zkreslené hlasování Kongresu, pozbývající rozsáhlejší důvěru veřejnosti. Tento konkrétní případ však poukazuje především na neschopnost řešení krize (Llanos, Marsteintredet 2023, s. 26-28).

1.1.2 Rizika prezidencialismu

Prezidentské režimy se vyznačují nízkou adaptabilitou vůči odlišným, především kulturním a socioekonomickým podmínkám jednotlivých zemí, zvýrazňující systémovou nedokonalost, jako v případě Latinské Ameriky (Mainwaring, 1990, s. 160). Nejsou-li země aplikující prezidentský model vlády dostatečně demokraticky konsolidované, politická soutěž v podobě přímé volby hlavy státu může generovat vítěze nerespektující ústavní pravidla, včetně opozice. V takovém případě může dojít k ohrožení stability režimu a narušení demokracie (Hloušek, Kopeček, 2007, s. 291-293).

Zvláště problematickým faktorem je koncentrace výkonné moci v rukou jedné osoby. Protože veškerou výkonnou moc získávají vítězové prezidentských voleb, režim odpovídá většinové demokracii (Lijphart, 2008, s. 146). Je-li hlava státu následně příliš dominantní, skrze svou dominanci může ovládat parlament, v opačném případě může způsobit kolaps režimu (Sartori, 2011, s. 108). Její silné a dominantní mocenské postavení vychází i ze statusu „reprezentanta všech občanů“ (Linz, 1994, s. 6). Režim je proto náchylný k většinovému stylu demokracie a ze své podstaty i nepřátelský vůči konsensuální demokracii, k níž mohou přispět také stranické systémy. Je-li systém tvořen dvěma až třemi stranami, stává se více konsensuálním. Dosažení moci v exekutivě je pak pro menší strany téměř nemožné, na rozdíl od velkých subjektů. Je-li však systém multipartijní, jsou zastoupeny politické (i jiné) menšiny, které mohou být jinak vytlačeny z boje o exekutivní moc (Lijphart, 2008, s. 147-148). Jsou-li pak jednotlivé strany ideologicky vyhraněné, mohou vznikat konflikty (Linz, 1990, s. 53).

Prezidentské režimy se tedy vyznačují vládou oddělených institucí, které vzájemně soupeří o moc. Nejsou-li však výkonná a zákonodárna moc striktně odděleny, parlament není schopen intervence vůči exekutivě. Vzniká tak latentní konflikt, jemuž lze jen těžko předcházet. I přes zdánlivou stabilitu vycházející z dělby moci a dominantním postavení hlavy státu lze prezidentský model vlády označit za nejhorší možný (Sartori, 2011, s. 97). Problematickým se stává především ve vztahu jednotlivých složek moci, jejichž úspěšného oddělení dosáhly pouze Spojené státy (Verney, 1998, s. 46).

Potvrzuje se tak riziko Linzova teoretického pojetí, především pak systému hry s nulovým součtem, přinášející vítězům veškeré výhody na úkor poražených. Logika „vítěz bere vše“ se nejvíce projevuje při snaze o tvorbu koalic, neboť podstata režimu nezahrnuje motivaci vítěze voleb pro jejich vytváření (Linz, 1994, s. 14-15). Nekonfliktní vztahy hlavy státu s Kongresem proto vychází z její většinové podpory v parlamentu. V případě, že je prezident zástupcem disciplinované strany s většinovou podporou, je téměř nemožné jej politicky ohrozit. Vychází-li však podpora z koalice menšinových stran, vysoká roztržitost může znamenat nedostatečnou legitimitu a podporu pro výkon funkce. Za této konstelace může dojít ke konfliktu mezi Kongresem a hlavou státu (Villaroel, 2000, s. 21-22).

Prezident si jako šéf exekutivy proto může nárokovat plnou legitimitu svého úřadu posílenou funkcí hlavy státu, reprezentující všechny občany, bez ohledu na to, jak velká jeho podpora ve skutečnosti je (Linz, 1990, s. 53). Zdánlivá jistota prezidentského modelu vlády však znemožňuje jakoukoli možnost reakce na nastalou krizi. Mohou tedy vznikat strukturální problémy, vycházející z duální legitimacy obou složek moci, včetně pravděpodobnosti konfliktu i absence mechanismů pro jeho eliminaci (Linz, 1994, s. 7-8).

Důsledkem může být vznik dvojí legitimacy, s níž potýkají převážně země s výraznou regionální nerovností. Reprezentuje-li hlava státu „periferie“, může dojít k utvoření opozice zástupci center a rozvinutých regionů, vytvářející závažný celospolečenský konflikt, umocněný rigiditou mandátu. Rigidita proto zpravidla představuje značné riziko. V takových státech lze očekávat názorově velmi rozdílné složení parlamentu vůči podporovatelům hlavy státu, pro níž se naplňování politického programu značně komplikuje (Linz, 1994, s. 7-8).

Riziko pro prezidentské režimy pak mohou představovat neúměrně velké pravomoci hlavy státu, včetně multipartijního stranického systému (Sartori 2011, s. 182-183). Rigidita jednotlivých mandátů pak pouze umocňuje zmíněnou alokaci výkonné moci. Unilaterální postavení hlavy státu se nejvíce projevuje v prvním roce mandátu, neboť se hlava státu uchyluje k jednostranným administrativním opatřením (Llanos, Marsteintredet, 2023, s. 4). Rigidita mandátu však nemá na míru konsensu v politice vliv (Lijphart, 2008, s. 149).

Stabilitu režimu proto významně ovlivňují již zmíněné stranické systémy. Protože výkonná moc v prezidencialismu nevychází z povolební dohody, strany podporující hlavu státu jej nemusí podporovat během výkonu mandátu (Villaroel, 2000, s. 22). Dle Juana Linze (1994) tak systémové nastavení vytváří latentní konflikt, zahrnující potenciál jednotlivých složek moci pro vznik ústavní krize (Linz, 1994, s. 7). Poražení pozbývají jakoukoli možnost participovat na moci. Naopak vítěz voleb získává „téměř“ neomezenou moc, o níž se s nikým nedělí (Lijphart, 1999, s. 121).

Konflikty a problematičnost režimu (včetně politické soutěže) může dále prohlubovat zákaz okamžitého znovuzvolení, kdy nikomu nezodpovídající se hlava státu není nucena tvořit konstruktivní politiku. Politické strany se tak mohou poměrně snadno vymezit vůči hlavě státu a překonat nesouhlas voličů, na rozdíl od parlamentarismu, kde se zákonodárci zodpovídají soustavně a jsou nuceni vytvářet koalice (Linz, 1994, s. 12). Získá-li prezident absolutní kontrolu nad vládou, de facto ruší efektivní fungování tohoto modelu vlády založeném na existenci dvou nezávislých složek moci (Villaroel, 2000, s. 23). Při posuzování jednotlivých prezidentských režimů je však nezbytné odlišit demokratické a nedemokratické státy aplikující tuto formu vlády. Otázka posuzování demokratičnosti pak hraje v zásadní roli zejména pro analýzu režimů latinskoamerických států (Mainwaring, 1990, s. 161-162). José Antonio Cheibub (2007) však vysvětluje, že i přes uvedené skutečnosti prezidentské režimy nemají příčinný vztah pro úpadek demokracie (Cheibub, 2007, s. 15).

I přes výše popsaná rizika však prezidentský model vlády produkuje benefity zahrnující přímou odpovědnost zvolených zástupců před občany, neboť vládní politiku ztotožňují prezidentí (za předpokladu ztotožnění se s exekutivou). Oddělení exekutivy a legislativy umožňuje vzájemný dohled a kontrolu. Hlava státu pak z pozice představitele exekutivy plní roli arbitra, není-li však vázán na některou ze stran (Siaroff, 2003, s. 288). Na závěr této části lze doplnit, že křehkost demokracie v prezidentských režimech je mnohdy způsobena prostředím, nevhodným pro jakýkoli typ režimu (Cheibub, 2007, s. 112).

1.2 Semiprezidencialismus

Semiprezidentský režim je historicky spjat se snahou o reformu parlamentních režimů, především posílením exekutivy. První úvahy o existenci semiprezidencialismu jsou spojovány s Francií, zvláště pak s institucionálními změnami tehdejší „Čtvrté francouzské republiky“. Jako legitimní formu vlády jej v roce 1980 vymezil Maurice Duverger, vycházející z příkladu „Páté francouzské republiky“. Vznik tohoto politického režimu vychází ze snahy o reformu parlamentarismu prostřednictvím zvýšených pravomocí exekutivy na úkor parlamentu (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 94-96). Semiprezidencialismus lze koncepčně rozlišit třemi přístupy. Prvním je zmíněný „tradiční“ přístup Maurice Duvergera. Druhým je tzv. „post-duvergerský“ přístup, eliminující nedostatky Duvergerova pojetí. Poslední přístup představují autoři odmítající legitimitu semiprezidentských režimů. Zpravidla pak vytváří vlastní alternativy a podtypy (Brunclík, Kubát, 2017, s. 19-26).

Semiprezidencialismus je režim založený na duální struktuře autority, fungující na bázi sdílené moci hlavy státu a ministerského předsedy. Každý semiprezidentský režim proto musí ve své Ústavě zahrnovat koexistenci, či „diarchii“ hlavy státu, společně s premiérem v čele vlády (Sartori 2011, s. 129). Hlava státu má za určitých okolností právo rozpustit parlament, jehož důvěře podléhá právě ministerský předseda (Pasquino, 1997, s. 130). Režim tak alternuje mezi dvěma fázemi, parlamentní a prezidentskou (Duverger, 1980, s. 166).

Tvoří-li hlava státu koalici s parlamentní stranou, nastává fáze parlamentní. Je-li naopak v opozici, nastává fáze prezidentská. Pokud však hlava státu disponuje pouze formálními pravomocemi, lze režim zaměnit za parlamentarismus (Duverger, 1980, s. 166). Hlava státu by měla zajišťovat nekonfliktní vztahy mezi lidry politických stran a plnit roli nezávislého arbitra. V praxi však skutečný původ premiérské legitimacy nepředstavuje důvěra hlavy státu, nýbrž parlamentní většina. Režim proto vychází z kombinace prezidentských pravomocí hlavy státu a kontrolních mechanismů parlamentarismu. Díky vztahu výkonné a zákonodárné moci jej lze odlišit od „čistých“ modelů (Toledo, 2020, s. 75-76).

1.2.1 Definice semiprezidencialismu Maurice Duvergera

Duverger (1980) definuje semiprezidencialismus jako režim, v němž hlava státu vychází z přímé lidové volby a disponuje „celkem značnými pravomocemi“. Proti hlavě státu pak stojí premiér v čele ministrů. Ti vykonávají svou funkci až do doby, kdy jim bude vyslovena nedůvěra. Semiprezidentské režimy však bývají zásadně ovlivněny ústavním vymezením, vztahem hlavy státu a parlamentní většiny, včetně specifík každé jednotlivé země aplikující semiprezidentský model vlády (Duverger, 1980, s. 166). Lze proto doplnit, že semiprezidentský model vlády byl prvně (v případě Francie) aplikován jako způsob a nástroj eliminující nefunkčnost parlamentních režimů (Duverger, 1980, s. 181).

Mezi jednotlivými semiprezidentskými režimy však existují rozdíly, závislé na ústavním výkladu, tradici jednotlivých zemí, složení parlamentní většiny a vztahem hlavy státu vůči této většině. Proměnlivé mocenské postavení vycházející z aktuálního rozložení politických sil může napomáhat k soustavnému prolínání zmíněných fází, a sice fáze „prezidentské“, případně fáze „parlamentní“ (Duverger, 1980, s. 166).

Vzhledem k tomu, že tradiční „duvergerské“ pojetí semiprezidencialismu vychází ze specifického modelu „Páté francouzské republiky“, jeho případná aplikace může díky zmíněnému původu působit značné komplikace (Říchová, 2002, s. 83). I proto bývá koncept Maurice Duvergera označován za vágní, inkonzistentní a neurčitý. Jeho neurčitost demonstrují především „celkem značné pravomoci“ hlavy státu (Sartori, 2011, s. 145).

Mocenské postavení hlavy státu proto v daném režimu představuje zcela stěžejní faktor, který ovlivňuje vztah v exekutivě. Především z důvodu, že vládě může být ze strany parlamentu vyslovena nedůvěra, nikoli však hlavě státu. Za předpokladu podpory parlamentní většiny následně nabývá dominantního postavení v obou složkách moci (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 97-98). Přestože je Duvergerovo pojetí označováno za příliš obecné, je základem pro „post-duvergerské“ koncepce (Brunclík, Kubát, 2017, s. 17).

1.2.2 Definice „post-duvergerského“ semiprezidencialismu

„Post-duvergerské“ pojetí semiprezidencialismu pozbývá jeden z definičních rysů, a sice „celkem značné pravomoci“ hlavy státu. Eliminace vágnosti a neurčitosti usnadňuje rozsáhlejšího aplikaci tohoto konceptu. Namísto „celkem značných pravomocí“ je proto režim, např. dle Roberta Elgieho, koncipován na vzájemné „koexistenci“ hlavy státu a předsedy vlády (Brunclík, Kubát, 2017, s. 25). Přímo (lidem) zvolená hlava státu (ko)existuje vedle předsedy vlády a jeho kabinetu, zodpovídající se parlamentu (Elgie, 1999, s. 13). Aplikace tohoto pojetí umožňuje rozšíření případů semiprezidentských režimů (Brunclík, Kubát, 2017, s. 25).

Díky tomu lze semiprezidencialismus formulovat jako režim, v němž hlava státu koexistuje s předsedou vlády a jeho kabinetem, zodpovídající se parlamentu. Hlava státu by zároveň měla disponovat významnými ústavními pravomocemi vycházející z její legitimacy (Elgie, 1999, s. 13). Odlišnost režimů je způsobena i historickým a politicko-kulturního vývojem (Elgie, 1999, s. 17). Pokud by se předseda vlády, resp. jeho kabinet nezodpovídal parlamentu, lze režim zaměnit za prezidentský (Siaroff, 2003, s. 292). Protože se však jedná pouze o definici, pro definování režimu je nezbytné vycházet z politické praxe, především díky odlišným pravomocem hlavy státu v jednotlivých režimech. Výhodu této definice je již zmíněná irelevance rozsahu prezidentských pravomocí, včetně pravomocí předsedy vlády (Elgie, 1999, s. 13). Definice současně umožňuje zahrnout mezi poloprezidentské systémy případy jednak se silnými, ale i se slabými prezidenty (Brunclík, Kubát, 2017, s. 25).

Přijetí semiprezidentské formy vlády pak zpravidla vychází ze snahy o posílení demokracie. V jejím důsledku však může dojít k oslabení mocenského postavení hlavy státu. Dalším důvodem přijetí semiprezidencialismu může být výměna za neúspěšný parlamentarismus. V tomto případě může hlava státu naopak získat spíše dominantní postavení. Během přechodu k demokracii může dojít k vytvoření silné, ale i slabé hlavy státu, případně k rovnováze pravomocí (Elgie 1999, s. 17).

1.2.3 Dělbá moci

Přestože jsou semiprezidentské režimy založeny na dělbě moci mezi hlavou státu a předsedou vlády, odlišný zdroj jejich legitimacy může vytvářet nerovnováhu režimu a případnou konfrontaci (Sartori, 2011, s. 133). Dělbá výkonné moci vytváří duální autoritu, tedy dvojvládu. Hlava státu díky své nezávislosti na parlamentní důvěře proto disponuje výhodnější mocenskou pozicí, na rozdíl od předsedy vlády, pro něhož je získání parlamentní důvěry klíčovým faktorem pro výkon funkce (Skach, 2005, s. 13).

Všeobecně zvolený prezident a „nevšeobecně“ zvolený premiér tedy sdílí výkonnou moc prezidenta jako předsedání vládě a řízení státních politik (Skach, 2007, s. 95). Jak už bylo zmíněno, hlava státu by proto měla plnit roli nezávislého arbitra, a tedy zaručovat rovnováhu semiprezidentského režimu (Toledo, 2020, s. 75).

Oddělená legitimita obou ústavních činitelů proto představuje zásadní prvek, který odlišuje semiprezidencialismus od „čistých“ režimů, prezidentského a parlamentního (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 101). Její původ ostatně představuje zásadní prvek ovlivňující vztah hlavy státu a předsedy vlády. Za předpokladu dostatečné autonomie obou složek pak hlava státu osciluje dle stávajícího rozložení sil v parlamentu. Především díky duální struktuře exekutivy. Vlivem této struktury však hlava státu nesmí vládnout sama, nýbrž potřebuje souhlas vlády. Vláda následně interpretuje jednotlivé akty vládní politiky. Za této konstelace může docházet k rovnovážnému přesouvání exekutivní moci, avšak za předpokladu trvajících potenciálů autonomie všech složek exekutivy. Může však dojít i k nárokování si moci, případně záměně režimu za prezidentský (Sartori, 2011, s. 130-132).

V případě, kdy však hlava státu disponuje „rozsáhlejšími“ pravomocemi, hrozí tendence a riziko nárokování si veškeré moci, především díky nabytí legislativních pravomocí, které hlavě státu umožňují rozpustit parlament, vetovat zákony, případně pak svolávat referenda (Skach, 2005, s. 13-14).

1.3 Semiprezidentské podtypy

Diferencované vztahy zákonodárné a výkonné moci v zemích aplikující semiprezidentský model vlády generují jednotlivé podtypy režimu. Dané podtypy mnohdy představují zcela legitimní ekvivalent, případně alternativu semiprezidentských režimů. Někteří z autorů prostřednictvím vlastních podtypů pouze specifikují jednotlivý typ semiprezidencialismu, jiní se jej snaží zcela nahradit vlastními koncepty (Brunclík, Kubát, s. 2017, s. 26-27). Základním předpokladem pro jejich dlouhodobost představují demokratické volby a kladný vztah hlavy státu s parlamentní většinou (Skach, 2007, s. 118).

Eliminace prezidentských pravomocí v současném pojetí semiprezidencialismu však může způsobit zobecnění, zamezující případnému v kategorizování jednotlivých podtypů tohoto režimu (Elgie, 1999, s. 14). Vztah hlavy státu a zákonodárného sboru umožňuje přesnou specifikaci jednotlivých podtypů. Míra a rozsah jednotlivých pravomocí hlavy státu může zásadním způsobem napomoci ke vzájemné komparaci těchto podtypů (Siaroff, 2003, s. 293).

Uvedené podtypy mohou dle Cindy Skach (2005) představovat:

- vládu se stabilní většinou (premiér i prezident mají stejné většiny v parlamentu)
 - o kdy předseda vlády disponuje většinovou podporou se souhlasem hlavy státu, čímž dochází k potenciálnímu vzniku konfliktu mezi oběma ústavními činiteli, kteří tak mohou naplno naplňovat svůj politický program
- vládu s rozdělenou většinou
 - o kdy vláda funguje na základě rozdělených většin, a hlava státu současně vytváří opozici vůči parlamentní většině, přičemž z tohoto vztah následně vzniká tzv. kohabitace, zvyšující riziko a možnost vzniku konfliktu
- vládu s rozdělenou menšinou (kdy ani jeden z představitelů nedisponuje většinou v parlamentu)
 - o za daného stavu nedisponuje ani předseda vlády ani prezident většinovou podporou v parlamentu (Skach, 2005, s. 15).

Lze doplnit, že v případě rozdělené menšiny nastává největší riziko konfliktu, neboť nepřítomnost většiny může vést k celkové nestabilitě a nerovnováze politického systému (Skach, 2005, s. 28-29).

1.3.1 Koncept Alana Siaroffa

Politolog Alan Siaroff (2003) neuznává semiprezidencialismus jako zcela legitimní formu vlády. Ve svém pojetí shledává hlavu státu pouze za „loutku“ uvnitř režimu, v němž pozbývá silné pravomoci a dominantní postavení. Semiprezidentský model proto označuje pouze za modifikovanou formu (čistého) parlamentního režimu (Siaroff, 2003, s. 309). Namísto semiprezidencialismu lze dle Siaroffa režimy klasifikovat takto:

1. Parlamentarismus s dominantním prezidentem
2. Parlamentarismus s korektivním prezidentem
3. Parlamentarismus se symbolickým prezidentem
4. Parlamentarismus se symbolickým monarchou (Siaroff 2003, s. 309).

Semiprezidentský model vlády lze zpochybnit také díky zcela neurčitým pravomocím, kterými disponuje hlava státu. Podobně jako v minulosti např. Shugart a Carey (1992) se i Siaroff (2003) pokouší prostřednictvím analýzy změřit rozsah pravomocí prezidenta republiky. Míru pravomocí lze zjistit prostřednictvím následujících otázek:

- 1) „Je hlava státu jedinou vlavou vlády, nebo svou moc sdílí?“
- 2) „Je hlava státu volena všelidově, či ne?“
- 3) „Je hlava vlády (která může být i hlavou státu) odpovědna zákonodárnému sboru, a tedy odvolatelná hlasováním?“ (Siaroff, 2003, s. 293).

Za zcela klíčový prvek lze označit již první otázku, definující, zda je exekutivní moc sjednocená, případně, zda se stává duální mocí. Za typické semiprezidentské režimy lze tedy označit ty, které obsahují duální exekutivu. Prezident, tedy hlava státu, tedy vychází ze všeobecných lidových voleb. Vláda se je pak odpovědna zákonodárnému sboru. Jedním z celkem devíti indikátorů v analýze Alana Siaroffa (2003) je otázka, zda Ústava jednotlivých režimů opravňuje hlavu státu rozpustit zákonodárny sbor. Kromě ústavních pravomocí hlavy státu je však nezbytné zahrnout i „neformální pravomoci, jimiž disponuje (Siaroff, 2003, s. 295).

1.3.2 Definice Shugarta a Careyho

Matthew Shugart a John Carey (1992) v publikaci „*Presidents and assemblies: constitutional design and electoral dynamics*“ taktéž odmítají definovat semiprezidencialismus jako legitimní formu vlády (Sartori, 2011, s. 140). Autoři se především vyhýbají samotnému označení „semiprezidencialismus“, neboť jej nepovažují za politický režim, nýbrž za specifický typ přechodu mezi prezidencialismem a parlamentarismem. Namísto toho definují dva režimy, a sice premiérsko-prezidentský a prezidentsko-premiérský (Šedo, 2018, s. 73).

První z uvedených podtypů, tzv. „premiérsko-prezidentský“, vychází z předpokladu koexistence hlavy státu disponující rozsáhlými pravomocemi, společně s dominantním postavením předsedy vlády, jehož exekutivní moc závisí na parlamentní většině. Tento typ režimu proto předpokládá dominantnější postavení předsedy vlády, společně s celkem „silnou“ hlavou státu (Shugart, Carey, 1992, s. 23).

Režim „premiér-prezident“ pak lze demonstrovat na případu Francie. Ostatně, daný podtyp vychází (i dle autorů) z tradičního Duvergerova pojetí semiprezidencialismu. Obecně však lze předpokládat převahu předsedy vlády nad hlavou státu (Shugart, Carey, 1992, s. 23). Uvedená pojetí (která budou v následující části podrobněji popsána) jsou v současné době považována za již zcela legitimní podtypy semiprezidentských režimů (Shugart, 2005, s. 333). Naopak režim či podtyp prezident-premiér předpokládá silnější postavení hlavy státu, nejen na úkor předsedy vlády, ale i parlamentu (Shugart, Carey, 1992, s. 23).

Přesné vymezení politického režimu a jeho podtypu však vyžaduje kromě ústavního výkladu také zahrnutí a zohlednění politické praxe, mapující skutečné politické soužití. Pouhé zahrnutí Ústavy může zapříčinit například nesprávné měření a následné vyhodnocení prezidentských pravomocí (Shugart, Carey, 1992, s. 155-156).

1.3.3 Premiérsko-prezidentský režim

Režim „premiér-prezident“ vychází z tradičního semiprezidentského konceptu Maurice Duvergera. Tento typ režimu předpokládá koexistenci přímo volené hlavy státu, disponující rozsáhlými pravomocemi a předsedy vlády závislého na parlamentní většině. Hlava státu však ve skutečnosti nemusí být reálnou hlavou exekutivy. Jak napovídá samotný název, dominantnější mocenská pozice náleží předsedovi vlády. Hlava státu společně s parlamentem disponují vlivem nad složením kabinetu, včetně jmenování a odvolání jednotlivých ministrů, kteří podléhají důvěře, možností rozpustit zákonodárný sbor, nebo zákonodárné pravomoci, případně obojí. Podmínku pro daný režim představuje také kolektivní odpovědnost kabinetu společně s participací předsedy vlády. Zmíněná koexistence obou představitelů zpravidla vychází z dominantnějšího mocenského postavení premiéra. Daný podtyp však předpokládá silné mocenské postavení, nikoli pouze legislativní pravomoci (Shugart, Carey, 1992, s. 23).

Tento typ semiprezidencialismu však vykazuje nestabilitu, způsobenou možnostmi hlavy státu omezit předsedu vlády i jeho kabinet „opíráním“ se o legitimitu vycházející z lidu. Prostřednictvím empirických studií byly potvrzeny předpoklady pro nestabilitu kabinetu během vnitropolitických konfliktů, především pak konfliktů v exekutivě. Podstatným faktorem ovlivňujícím tento režim představují stranické systémy. Jejich značná roztržitost omezuje a komplikuje podporu parlamentu po celou dobu funkčního období. Záleží však na míře fragmentace každého jednotlivého režimu. Zásadní prvek ovlivňující nestabilitu je způsoben i možným omezením pravomocí hlavy státu nekorespondující s jeho legitimitou. Tento typ režimu však dokládá odlišnost Ústavou vymezených a reálných pravomocí hlavy státu (Sedelius, Ekman, 2010, s. 509-511).

Následná možnost odvolání kabinetu pak v režimu premiér-prezident náleží výhradně parlamentní většině. Režim proto skýtá možnost konfliktu uvnitř exekutivy mezi hlavou státu a předsedou vlády. V režimech premiér-prezident založeném na formální dělbě moci proto může docházet k častější obměně kabinetu. Tento podtyp semiprezidencialismu je tedy založen na dominantním postavení předsedy vlády společně s „relativně“ silným postavením hlavy státu. Příkladem tohoto režimu jsou země jako již zmíněná Francie, případně i Finsko (Shugart, Carey, 1992, s. 23).

1.3.4 Prezidentsko-parlamentní režim

Režim „prezidentsko-parlamentní“ naopak předpokládá mocenskou dominanci hlavy státu. Zásadní podmínkou pro jeho definování je koexistence hlavy státu vycházející z přímé volby, disponující rozsáhlými pravomocemi, společně s předsedou vlády, jehož exekutivní síla závisí na vyslovení důvěry parlamentu. Hlava státu pak disponuje ústavní pravomocí rozpustit parlament, nebo zákonodárné pravomoci, nebo obojí. Je zároveň oprávněna jmenovat a odvolávat ministry. V tomto případě již dominantnější postavení náleží hlavě státu, včetně závislosti na vyslovení důvěry (Shugart, Carey, 1992, s. 21-22).

Také prezidentsko-parlamentní režimy mohou být náchylné ke vzniku konfliktu. Protože ústavní rámec jednotlivých zemí mnohdy opravňuje hlavu státu i parlament k odvolání kabinetu, dochází k narušení snahy o spolupráci a jakákoli politická spojení. V úvodu zmíněné dominantnější mocenské postavení hlavy státu dokládá například pravomoc jmenovat předsedu vlády dle vlastního uvážení nezávisle na parlamentu. I přes možnost vzniku konfliktů je „jednotná“ exekutiva patrná spíše v případě režimu prezident-premiér. Z hlediska efektivity proto lze semiprezidentský podtyp prezident-premiér označit za vhodnější. Za předpokladu nedostatečné podpory (vlády) ze strany vládní většiny může hlava státu jmenovat opozičního předsedu vlády a systém je i nadále akce schopným (Shugart, Carey, 1992, s. 21-22).

V režimech „premiér-prezident“ jsou předseda vlády a jeho kabinet formálně odpovědní většinovému shromáždění/parlamentu, nikoli hlavě státu. Naopak v režimu „prezident-parlament“ je předseda vlády se svým kabinetem duálně odpovědný hlavě státu i většinovému shromáždění/parlamentu. Prostřednictvím těchto semiprezidentských podtypů proto lze eliminovat problematiku případné nejednoznačnosti, včetně měření prezidentských pravomocí v jednotlivých režimech (Samuels, Shugart, 2010, s. 30).

Pojetí Shugarta a Careyho (1992) je tedy založené na přesné specifikaci vztahů hlavy státu s předsedou vlády. Úspěšná aplikace režimů je podmíněna vzájemnou kooperací obou představitelů, včetně důsledného vymezení ústavních pravomocí. Za efektivnější režim však lze označit premiérsko-prezidentský model, neboť i přes ztrátu parlamentní podpory kabinetu jmenuje hlava státu opozičního předsedu vlády. Nedochází proto ke stagnaci daného režimu (Shugart, Carey, 1992, s. 21-22). V tomto pojetí však může představovat problematický prvek závislost vlády na parlamentu. Není totiž zcela jednoznačné, kdy zda je vhodné vycházet z práva hlavy státu sesadit vládu „de iure“, především pak v konkrétním příkladu a politické praxe každé jednotlivé země (Hloušek, Kopeček, Šedo, 2018, s. 111).

Existují však i zcela antipatická vnímání semiprezidentských režimů, zahrnující absolutní ignoraci jakékoli legitimacy a „svébytnosti“. Takový postoj zastává například José Cheibub (2007), neakceptující semiprezidencialismus na úkor tradičních prezidentských a parlamentních režimů. Právě José Cheibub (2007) odmítá myšlenku semiprezidencialismu jako klasifikační kategorie a místo toho považuje za vhodnější pojem „smíšený“ režim (Cheibub, 2007, s. 38). Obdobným způsobem se vůči semiprezidencialismu vymezuje i český politolog Vladimír Klokočka. V jeho pojetí lze semiprezidencialismus označit za okrajovou verzi tradičních, či čistých forem politických režimů. Z tohoto důvodu tak lze označit danou formu vlády označit za nadbytečnou (Klokočka, 2006, s. 322).

Na závěr je třeba uvést další důvody, které opodstatňují případný přechod jednotlivých zemí k semiprezidentskému modelu vlády. Jedním z těchto důvodů může být například snaha o posílení demokracie. Problém však může nastat za situace, kdy se zastánci (členové) exekutivy (například z prezidentských režimů), musí v novém modelu vlády potýkat s rozdělenou exekutivou, včetně komplikací, které jsou s ní spojeny. Za dané konstelace proto mohou vznikat tzv. „slepé uličky“ (Cheibub, 2007, s. 173).

1.3.5 Rizika semiprezidencialismu

Pro semiprezidentské režimy představují největší riziko prvky vycházející z „čistých“ režimů, tedy prezidencialismu a parlamentarismu. Jejich kombinace vytváří režim náchylný ke zneužití, zvláště pak přímá volba hlavy státu, tedy prvek vycházející z prezidencialismu. Přímá volba hlavy státu podněcuje k personalizaci režimu, včetně možnosti alokace veškeré moci (Linz, 1994, s. 47). Disponuje-li hlava státu podporou loajální parlamentní většiny, nabývá silnějšího mocenského postavení, než jaké by umožnily „čisté“ režimy (Lijphart, 2004, s. 102). Duální výkonná moc se po vzoru prezidencialismu posléze odvíjí od schopností hlavy státu (Linz, 1994, s. 52).

Stejně jako prezidentské, i semiprezidentské přímé volby mohou podněcovat politické outsidersy k participaci ve volbách. V případě úspěchu některého z „outsiderů“ může docházet k tendenční ignoraci ústavních pravomocí, ale i politických stran. Vše pak může eskalovat v hlubokou personalizaci režimu. Za této situace nelze krom silných antipatií vyloučit ani vytvoření silné opozice vůči hlavě státu, ale i proti režimu samotnému, neboť jej právě hlava státu reprezentuje. Konflikt mezi hlavou státu a opozicí vytváří dvojí legitimitu, která může zapříčinit ignorování právního státu (Elgie, 2004, s. 323). Přestože lze triumf politických outsiderů interpretovat jako demokratizaci volební soutěže, dle Weylanda (2020) silná personalizace volených zástupců obvykle vede ke střetům s kontrolními mechanismy vůči exekutivě (Weyland, 2020, s. 399).

Konflikt mezi hlavou státu a předsedou vlády se stává rizikem především v případě tzv. kohabitace, tedy stavu, kdy oba představitelé reprezentují zcela odlišné politické subjekty, rozdělující výkonnou moc proti sobě. Obě strany zpravidla legitimizují svou moc „vůli lidu“. Parlamentní většině odpovědný předseda vlády však vybízí hlavu státu ke společné koexistenci. V případě jeho odvolání bývá zpravidla nahrazen zástupcem opoziční strany, čímž podněcuje vznik vnitropolitického konfliktu s možností snahy o převzetí veškeré moci hlavou státu (Elgie, 2008, s. 53-54). Tento stav ohrožuje především slabé a rozvíjející se demokracie (Linz, Stepan, 1996, s. 286).

Tvorba koalic proto může, společně se jmenováním kabinetů a jejich podporou, představovat značně komplikovaný proces (Linz, 1994, s. 58). Hlava státu se může zároveň uchýlit k omezení rozhodovacích práv na velmi úzkou (loajální) skupinu, či na nestranické ministry, čímž dochází ke značnému porušení demokratických hodnot a politické soutěže (Skach, 2005, s. 124).

Silné ústavní pravomoci hlavy státu, společně s většinovou podporou parlamentu, mohou napomoci ke vzniku nekontrolovatelného konfliktu mezi složkami. Za dané konstelace se hlava státu stává de facto neomezeným vládcem. Pro slabé a rozvíjející se demokracie může mít tato kombinace fatální důsledky, například v podobě minimální rovnováhy mezi exekutivou a legislativou. V takovém případě může hlava státu disponovat neomezenou mocí, avšak s negativními důsledky právě pro slabé a rozvíjející demokracie (Elgie, 2004, s. 325). V krajním případě může prostřednictvím zneužití prezidentských pravomocí dojít k vytvoření „ústavní diktatury“ (Linz, 1994, s. 48). I přes dělbu exekutivní moci však může panovat značné napětí, způsobené odlišnou legitimitou (Skach, 2005, s. 14).

Riziko však představuje i potenciál rozdělení menšinové vlády. Za předpokladu vzniku menšinové vlády nedisponuje hlava státu ani předseda vlády, ani žádná z koalic většinovou podporou zákonodárského sboru. K vytvoření menšinové vlády může napomoci nedostatečné mocenské postavení hlavy státu (Skach, 2005, s. 15).

Nelze vyloučit ani vytvoření parlamentní opozice vůči ní. Spíše než k patu mezi hlavou státu a parlamentní většinou nastává konflikt s předsedou vlády (Linz, Stepan, 1996, s. 286). Vznikem menšinové vlády pak lze očekávat soustavný posun koalic uvnitř legislativy, včetně zásahů hlavy státu, a tedy vytvoření začarovaného kruhu. Nestabilita vlády, včetně neschopnosti legislativy, mohou podněcovat hlavu státu k nadměrnému užití pravomocí (Skach, 2005, s. 17-18). Tento vnitropolitický konflikt pak může nastatou krizi v případě „kohabitace“ oproti „čistým“ režimům znásobit (Valenzuela, 2004, s. 17).

Zmíněné konflikty opozice a hlavy státu, utváření menšinových vlád, duální exekutiva, či odlišný zdroj legitimacy, mohou podněcovat k ignoraci zákonodárského sboru a případně možnost autoritářství (Skach, 2005, s. 124). Naopak flexibilita hlavy státu přispívá k udržení celkové stability režimu (Pasquino, 1997, s. 136). I proto je nezbytné důsledné vymezení ústavních pravomocí, zvláště pak v zemích vyznačujících se slabou a nedostatečnou tradicí demokracie (Skach, 2005, s. 124).

V opačném případě zpravidla dochází k neefektivnímu výkonu veškerých procesů zákonodárné i výkonné moci. Odlišná stranická příslušnost však zahrnuje tendence k maximalizaci moci vytváří ze semiprezidencialismu (při vzniku konfliktu) značně problematický režim. Výše uvedené hrozby pak mohou napomoci vážnému narušení demokratické stability, včetně ohrožení funkčnosti režimu. K jejímu narušení mohou přispět především vnitropolitické konflikty (Linz, 1994, s. 55).

Semiprezidentský model vlády pak může být konfrontován s nízkou důvěrou veřejnosti v politické instituce, především pak v zemích s krátkodobě trvajícím demokracií, jako jsou například „postkomunistické“ země. Tento argument pouze utvrzuje v nezbytnosti důsledného ústavního vymezení v zemi aplikující tuto formu vlády. Režim může za dané konstelace produkovat podstatně rozsáhlejší vnitropolitické konflikty, než jaké by byly přípustné v uvedených „čistých“ režimech (Ecevit, Karakoç, 2017, s. 9-10).

V této souvislosti je třeba zmínit křehkost a nestabilitu latinskoamerických režimů, jejichž situaci historicky znesnadňuje vliv armády. V takovém případě pak mohou krom hlavy státu a předsedy vlády disponovat značnými pravomocemi i ministr obrany či náčelník generálního štábu. Uvedené rozdělení moci zahrnující i armádu pak pouze prohlubuje složitost semiprezidentského modelu a jeho případné aplikace v regionu (Elgie, 2004, s. 326).

Semiprezidentský model vlády je tedy i přes vhodné podmínky náchylný ke konfliktům a neefektivitě. Odlišnosti mocenského postavení hlavy státu a předsedy vlády mohou i v případě jejich totožné stranické příslušnosti a většinové parlamentní podpory vytvořit zcela odlišný přístup ke tvorbě politiky (Linz, 1994, s. 55). V předchozí části práce popsána dualita exekutivy, podpořena přímou volbou hlavy státu, může představovat hrozbu ústavního konfliktu. Může proto docházet ke snaze o převzetí moci mezi jednotlivými politickými soupeři. V důsledku toho však upadá legitimita semiprezidentského režimu, včetně úpadku demokracie (Linz, Stepan, 1996, s. 287).

Přesto je semiprezidentský systém schopen se mnohem lépe vypořádat s rozdělenými většinami, než systém prezidentský (Sartori, 2011, s. 144). Získá-li hlava státu absolutní kontrolu nad vládou, narušuje efektivní fungování modelu vlády založeném na existenci dvou nezávislých složek moci (Villaroel, 2000, s. 23-24). Dle Lijpharta (2004) dokonce semiprezidentské režimy umožňují hlavě státu dominantnější mocenské postavení, než jaké umožňují „čisté“ režimy, jako parlamentarismus a prezidencialismus (Lijphart, 2004, s. 102).

Semiprezidencialismus tak představuje politický režim, jehož úspěšné aplikování je podmíněno splněním mnoha předpokladů, například aplikace v demokraticky dostatečně ukotvených zemích, disponující vhodným ústavním vymezením. Splněním výše uvedených podmínek představuje semiprezidencialismus vhodnou formu vlády pro země přehodnocující svůj politický rámec (Sartori, 2011, s. 145-146).

Úspěšné etablování režimu proto podmiňuje důsledné ústavní vymezení, sloužící jako pojistka před neoprávněnou koncentrací moci (Skach, 2005, s. 124). Je však velmi složité určit rozsah jednotlivých pravomocí, neboť právě ty se budou lišit v závislosti na ústavním výkladu jednotlivých zemí. Díky ústavnímu výkladu pravomocí však lze mocenské postavení jednotlivých prezidentů definovat, včetně samotného režimu (Elgie, 2004, s. 328).

2 Analytická část

2.1 Peru

Peru leží na západním pobřeží Jižní Ameriky, obklopeno amazonským pralesem, Andami a Pacifikem. Název země pochází z nativního jazyka „kečua, vyjadřující hojnost. Sousedními zeměmi Peru jsou Bolívie, Brazílie, Kolumbie, Ekvádor a Chile. Hraniční oblasti Peru jsou, s výjimkou jezera Titikaka, velmi řídko osídleny. Země je na severu a severovýchodě obklopena tropickými lesy, na jihu pohořím And (Britannica, 2024).

Etnické složení obyvatelstva vytváří z Peru jednu z nejrozmanitějších zemí regionu. Více než polovinu populace tvoří „mestizos“, míšenci původního a bělošského obyvatelstva. Původní obyvatelstvo představuje zhruba čtvrtinu celkové populace, jejíž nejvyšší zastoupení lze sledovat na jihu země. Etnické složení i s ohledem na odkaz španělské koloniální nadvlády představuje podstatný prvek ovlivňující současnou politickou kulturu země. Populace čítající více než milionů obyvatel činí Peru pátou nejlidnatější zemí Latinské Ameriky. Svou rozlohou přesahující milion dvě stě tisíc kilometrů čtverečních je Peru po Argentíně a Brazílii třetí nejrozlehlejší zemí latinskoamerického regionu (Businessinfo, 2023). Obchodním i politickým centrem země je hlavní město Lima s více než 10 miliony obyvatel. Lima zároveň tvoří jeden z 25 metropolitních regionů (Central Intelligence Agency, 2024).

Samostatné Peru vzniklo v roce 1821 po bitvě u Ayacucho, kdy se stalo nezávislým na Španělské koruně. K definitivnímu odsunu španělských vojsk však došlo až o tři roky později. Forma vlády v období rané nezávislosti vycházela ze sdílení moci úzkou skupinou peruánské oligarchie a představitelů armády (Cabrera Toledo, 2011, s. 114). Propastné třídní a sociální rozdíly, vycházející z vlády elit, kumulující veškerou státní moc, znamenaly vznik politických konfliktů, nestability a ozbrojených eskalací, jimiž je země historicky zatížena (Central Intelligence Agency, 2024).

2.1.1 Historický vývoj

V případě peruánského režimu je nezbytné krátce nastínit také jeho historický vývoj, který do značné míry ovlivňuje zemi dodnes. Od zisku nezávislosti v roce 1821 došlo k mnoha proměnám peruánské Ústavy, či mnoha úspěšným pokusům o státní převrat. Naprosté minimum vlád přitom dokončilo svůj mandát (Morón, Sanborn, 2006, s. 5).

Lze proto konstatovat, že s důsledky politických konfliktů, historickou nerovnováhou a významnými, převážně socio-ekonomickými rozdíly, se Peru potýká dodnes. Za důsledek turbulentního vývoje lze označit politickou nerovnováhu coby pozůstatek nerovnoměrné koncentrace veškeré moci v rukou peruánských elit. Tato skupina obyvatel proto po staletí představovala jedinou vládnoucí skupinu v zemi. Vláda těchto elit však byla po většinu času doprovázena četnými konflikty. Prakticky po celou se tak země potýkala s hlubokou nerovnoměrností peruánské společnosti a vládnoucí (či vojenskou) skupinou, bojující o kontrolu nad mocí v zemi. Podstatným faktorem prohlubující nerovnost peruánské společnosti byl také hospodářský model, a především redistribuce zisků z exportu nerostného bohatství mezi zmíněné vládnoucí skupiny (Morón, Sanborn, 2006, s. 7).

Uvedený model dělby moci v zemi přetrvával až do druhé poloviny dvacátého století. K soustavnému upevňování vlivu, včetně prohlubování soci-ekonomických rozdílů uvnitř peruánské společnosti přispívala již zmíněná koncentrace ekonomických zisků z exportu nerostného bohatství (Morón, Sanborn, 2006, s. 7-8).

Historický vývoj peruánské společnosti zcela zamezil vzniku střední třídy a vládu civilních skupin obyvatelstva podílející se na moci a sjednocení země, jako například v Argentině. Model dominantních vládců v zemi přetrval až do 80. let minulého století (Morón, Sanborn, 2006, s. 7). Odkaz vládnoucí třídy prosazující pouze vlastní zájmy na úkor občanské společnosti je v zemi patrný dodnes. Jde o důsledek caudillismu, rasismu, a celkové nerovnováhy (Bernaes Ballesteros, 2016, s. 345).

2.2 Peruánský režim

Současný politický režim Peru je založen na demokratické dělbě moci. Orgány moci představují moc výkonnou, moc zákonodárnou, a moc soudní. Nejvyšším ústavním činitelem je prezident čili hlava státu, který je zároveň představitelem exekutivy, tedy moci výkonné. Prezidentu republiky dle Ústavy náleží titul hlavy státu, reprezentující zájmy země na venek. Společně se zájmy země se podílí na vládě, přičemž bývá označován také za hlavu vlády. Součástí peruánské exekutivy je rovněž předseda Rady ministrů, podílející se na výkonu úřadu (Cárdenas, 2005, s. 134).

Peruánská zákonodárná moc představuje jednokomorový orgán čítající 130 zákonodárců (kongresmanů). Mandát zákonodárců je rigidní (neměnný) na dobu pěti let. Současná Ústava zakazuje jejich okamžité (konsekutivní) znovuzvolení. Tato složka moci zodpovídá za návrh a tvorbu zákonů, včetně reforem. V otázce schvalování zákonů však musí kooperovat s exekutivou. Kromě tvorby zákonů a veškerých legislativních aktů je zákonodárný sbor zodpovědný za kontrolu exekutivní moci. Představuje tedy kontrolní orgán. Legislativní a exekutivní moc díky vzájemné koexistenci a rovnovážné dělbě moci zaručují politickou stabilitu země (Postgrado UTP, 2023).

Na základě dělby moci a vzájemné kontroly je peruánský režim definován jako reprezentativní demokracie s rovnovážnou dělbou moci a výlučných pravomocí. Obě složky tedy vykonávají svou funkci výlučně, jako parlament. Ze vzájemné koexistence a vazeb vychází hierarchické dělení, včetně podřízenosti, například kontroly výkonné moci Kongresem, či ústavním soudem. V minulosti však byl, i díky zmíněným skutečnostem, peruánský Kongres shledán za hierarchicky nejvyšší moc v zemi (Colchado, 2023). Podrobněji však budou jednotlivé složky moci popsány v následujících kapitolách.

Třetí ze složek představuje soudní moc, zodpovídající za výkon spravedlnosti. Z podstaty věci disponuje legitimitou a nezávislostí v záležitostech jurisdikce (Postgrado UTP, 2023).

2.2.1 Moc výkonná

Výkonná moc peruánského režimu je tvořena hlavou státu a předsedou Rady ministrů, společně se dvěma viceprezidenty. Ti však představují pouze formální součást exekutivy, jejichž pravomoci jsou převážně symbolické (Marín, 2019, s. 129).

Prezident jako vrcholný představitel exekutivy (s titulem hlavy státu zosobňující národ) disponuje rigidním mandátem, bez možnosti okamžitého (konsekutivního) znovuzvolení. Prostřednictvím předsedy Rady ministrů, tvořící součást exekutivy, je kabinet skrze schvalovací proces oprávněn ovlivňovat politická rozhodnutí hlavy státu. Díky tomu se přímo podílí na tvorbě výkonné moci. Zároveň se stává kontrolním orgánem pro úřad prezidenta. Ústava jej opravňuje ve zcela výjimečných případech převzít veškerou odpovědnost za výkon politiky výkonné moci. Stejně jako hlava státu, podléhá i předseda Rady ministrů se svým kabinetem důvěře zákonodárného sboru (Roldán, 2008, s. 272-273). Za této konstelace proto nelze v případě peruánského režimu potvrdit teoretická pojetí prezidencialismu Arenda Lijpharta (1992, s. 5), v němž je hlava státu vrcholnou postavou nekollegiální exekutivy. Naopak může potvrdit Linzovo (1990, s. 54) tvrzení o možnosti personalizace režimu, vycházející z lidové legitimacy přímo volené hlavy státu.

V Peru disponuje výkonná moc kromě exekutivních pravomocí také rozsáhlými legislativními pravomocemi. Jakákoli legislativní iniciativa vzešlá z exekutivy však podléhá schvalovacímu procesu Rady ministrů. Návrhy zákonů lze předkládat výhradně s podporou ministerského kabinetu. Jeho členové jsou proto spoluodpovědní za výkon prezidentského úřadu a výkonu vlády, neboť legislativní akty podléhají schválení kabinetu. Nesou tedy politickou i trestní odpovědnost, a to i v případě předložení návrhu zákona, jenž podporují (Guinta, 2023, s. 29). Zpravidla se jedná o (dočasné) legislativní dekrety podléhající kontrole Kongresu (Huerta Guerrero, 2023, s. 436). Parlamentní prvky peruánské Ústavy zahrnující dělbu moci a vzájemnou kontrolu tedy zajišťují rovnováhu politického režimu (Marín, 2019, s. 136). V tomto ohledu tak peruánský režim prostřednictvím své Ústavy potvrzuje již zmíněná teoretická vymezení Mainwaringa a Shugarta (1997, s. 463-467) o rozsahu pravomocí hlavy státu, jejichž možném omezení v jednotlivých (prezidentských) režimech, případně její možnosti se podílet na legislativě.

Přestože je tedy peruánská hlava státu volena v přímé prezidentské volbě bez možnosti okamžitého znovuzvolení, neodpovídá Linzovu (1990, 1994) pojetí prezidencialismu, neboť dle něj není nikomu zodpovědná a není nucena tvořit konstruktivní politiku. Jak bude v následující části práce popsáno, s ohledem na stabilitu prezidentského úřadu jsou peruánští prezidenti stále více nuceni ke tvorbě koalic. Přímá volba peruánské hlavy státu však poukazuje na možnost aplikace semiprezidentského, ale i „čistého“ prezidentského režimu, pro nějž je přímá volba dle Juana Linze (1994, s. 47) typickou.

Stabilita peruánského režimu proto závisí výhradně na efektivní spolupráci výkonné i zákonodárné moci. Jejich dělba a koexistence odlišuje Peru od striktně oddělené moci prezidentských režimů. Ústava zároveň umožňuje vzájemné odvolání (Civicus, 2023). Tento prvek podněcující spolupráci tak odkazuje na semiprezidentské rysy peruánského režimu, alespoň dle Elgieho (1999, s. 13) pojetí, v němž hlava státu koexistuje s předsedou vlády a kabinetem, zodpovídající se parlamentu. Otázkou však zůstává, zda hlava státu v Peru skutečně disponuje významnými ústavními pravomocemi vycházející z její legitimacy. Jak bude v následující části práce popsáno, peruánský režim vlivem kontrolních mechanismů omezuje moc hlavy státu, čímž by se potvrdilo Elgieho (1999, s. 17) tvrzení o (možném) mocenském oslabení hlavy státu v důsledku přijetí semiprezidencialismu. Současně toto rozložení koresponduje s teoretickým vymezením Cindy Skach (2007, s. 95) o řízení vládní politiky hlavou státu a předsedou vlády. V tomto kontextu proto lze připomenout teoretické vymezení Stepan a Skach (1993, s. 16-17) o důsledném prosazení vlastní politiky, například formou dekretů, které, jak bude následně popsáno, nelze v případě Peru opomenout. Přestože peruánská výkonná moc disponuje i legislativními pravomocemi, tato iniciativa zcela podléhá schválení Radou ministrů, kdy je kabinet spoluzodpovědný za tvorbu výkonné moci, jak bylo popsáno v předchozí části (Guinta, 2023, s. 29).

2.2.2 Moc zákonodárná

Zákonodárnou moc Peru tvoří jednokomorový Kongres 130 volených zástupců. Kongres je oprávněn k vydávání zákonů a legislativních usnesení. Kromě zákonodárné složky plní funkci kontrolního orgánu, zahrnující například interpelaci ministrů, nebo vyslovení důvěry Radě ministrů. Nezávislá-li předseda Rady ministrů dostatečnou podporu, dochází k rozpuštění ministerského sboru (Olivares Ramón, 2023). Je-li Kongres fragmentovaný, vlivem kontrolních mechanismů může nastat stav bezvládnosti. Zvláště v případě vzniku vnitropolitického konfliktu (Alonso, 2022).

Ústava opravňuje zákonodárnou moc iniciovat ústavní žalobu, včetně vymáhání individuální odpovědnosti a procesu impeachmentu (předčasného uvolnění z prezidentského úřadu). Kromě kontrolní a legislativní funkce jí náleží také právo schvalování mezinárodních smluv, jmenování soudců, či zmocnění hlavy státu k opuštění země. Aby však mohly vejít v platnost Kongresem vydané zákony, je zapotřebí souhlasu výkonné moci. (Olivares Ramón, 2023). Exekutiva i legislativa tedy vzájemně vytváří dualitu moci (Cárdenas, 2005, s. 134). Na základě tohoto ústavního rozložení sil proto nelze vyloučit Duvergerovo (1980, s. 166) proměnlivé mocenské postavení vycházející z aktuálního prolínání jednotlivých fází semiprezidencialismu.

Kooperace obou složek tedy krom stability režimu produkuje jistotu setrvání ve funkci. Ústavní pravomoc opravňující předčasné odvolání hlavy státu dokonce vytváří závislost prezidentského úřadu a výkonné moci na legislativě (Villafrute, Torres, 2022, s. 82). Režim proto představuje soustavu vztahů, podněcující k vzájemné spolupráci (Giunta, 2023, s. 34). Parlamentní prvky vyvažující mocenské rozložení tak paradoxně mohou generovat přímou konfrontaci mezi exekutivou a legislativou (Marín, 2019, s. 136). V tomto ohledu lze připomenout semiprezidentské prvky Sartoriho pojetí, kdy hlava státu osciluje dle současného rozložení sil v parlamentu (Sartori, 2011, s. 130-132). Tuto skutečnost dokládá vývoj peruánského režimu, potýkající se s vnitropolitickým konfliktem, způsobený nadměrnou kumulací moci ve prospěch legislativy. Uvedené mechanismy tak přinášejí zcela opačný efekt (Huerta Guerrero, 2023, s. 418).

Kromě předkládání návrhů, jejich projednání a schvalování, je zákonodárny sbor dále oprávněn projednávat právní návrhy ústavních reforem. Spoluúčast zákonodárců a exekutivy ve tvorbě vládní politiky a legislativy se stává podnětem pro zefektivnění vlády. Ústava proto opravňuje Kongres republiky k jednání o ústavních reformách, případně jejich úpravách. Protože však legislativní složka podléhá důvěře, přes veškeré uvedené pravomoci a privilegia je ohrožena rozpuštěním (Guinta 2023, s. 28-29). Jak ale bude popsáno v následujících kapitolách, v nedávné době prošla i otázka důvěry výraznou ústavní proměnou, ovlivňující rozložení sil v zemi.

Dojde-li však k zamítnutí otázky důvěry (vyslovení nedůvěry), předseda Rady ministrů je povinen odstoupit z funkce a následně všichni členové jeho kabinetu. Následně je prezident republiky povinen znovu sestavit kabinet. Peruánská Ústava však podmiňuje nově vzniklý kabinet předstoupit před parlament a v zákonodárném sboru představit obecnou politiku vlády. Tento proces zahrnuje jak odpovědnost celku, tak jednotlivých ministrů, kteří jsou povinni představit svůj program pro výkon jednotlivých úřadů a do 30 dnů od nástupu do funkce získat povinnou důvěru. V případě vyslovení i druhé nedůvěry Radě ministrů však nabývá prezident práva rozpustit Kongres. Za této konstelace však vzniká krize celého kabinetu, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole. Uvedený postup tak demonstruje princip dělby moci a princip rovnováhy, jejímž smyslem je zajištění dlouhodobé rovnováhy režimu (Guinta 2023, s. 29-30).

Princip dělby moci a systému brzd a protivah bude podrobněji popsán a interpretován v kapitole zaměřené na konkrétní případ nestability politického režimu v Peru. V tomto praktickém pojetí se však peruánský režim shoduje s teoretickým vymezením Shugarta a Careyho (1992), přesněji řečeno se semiprezidentským podtypem „premiér-prezident“. V takovém případě může s daným režimem korespondovat také teoretické vymezení Cindy Skach (2005), kdy hlava státu může za určité konstelace vytvářet opozici vůči parlamentní většině.

2.2.3 Stranický systém

Stranický systém zásadním způsobem ovlivňuje stabilitu peruánského režimu. Především pak rozložení sil v Kongresu. Z dlouhodobého hlediska se však vyznačuje absencí institucionalizace, včetně slabostí politických stran. Právě nedostatečná institucionalizace stranického systému zpravidla brání peruánské hlavě státu získat většinu, resp. koalici zajišťující stabilitu, například prezidentského úřadu (Kieffer, 2022, s. 22).

Slabost peruánského systému zpravidla motivuje politické outsidersy k participaci a výkonu moci. I proto se země dlouhodobě potýká s rozsáhlou volební volatilitou a pouze krátkodobou voličskou podporou jednotlivých stran (Ponce, 2023, s. 4).

Strany se zpravidla stávají produktem jedné osoby, stranického lídra, pro jehož individuální potřeby subjekt existuje. Zpravidla se však vyznačují velmi krátkou životností. Mnohdy vznikají pouze pro jedno volební období, přičemž naprosté minimum z nich přetrvává i po „pádu“ svého vůdce. Je třeba uvést, že vstup do peruánského parlamentu je podmíněn získáním alespoň 5 % mandátů (Zavaleta, 2014, s. 29).

Zcela výjimečně si dokáží strany udržet jednotnou politickou/ideologickou identitu. V důsledku jejich proměnlivosti dochází k vytváření zcela nesourodých koalic a společenství (Munguía Becerra, 2021). Absence konkrétního politického programu je důsledkem podstaty těchto stran. Mnohdy jde pouze o subjekty předkládající kandidáty do politické soutěže, zříkající se politické odpovědnosti (Barrenechea, Vergara 2023, s. 85). Kromě slabosti a krátkodobosti stran se stranický systém v Peru vyznačuje výraznou fragmentací, která soustavně prohlubuje nestabilitu režimu (Kieffer, 2022, s. 21).

Tato slabost politických stran v čele s dominantními lídry proto vybízí ke vzájemné konfrontaci uvnitř Kongresu (Ponce, 2023, s. 8). Peruánský stranický systém tak dosáhl absolutního kolapsu. Charakteristika jednotlivých stran představující přechodné či oportunistické politické subjekty pak pouze dokonala systémovou diskreditaci. V současné době se odhaduje důvěra veřejnosti ve stranický systém do 5 % (International Crisis Group, 2024).

Nutno podotknout, že systémovou slabost podporuje i velmi nízká stranická loajalita. Pro příklad lze uvést stranu Perú Libre, jenž po volbách v roce 2021 ztratila tři kongresmany během jednoho roku, kteří následně založili vlastní stranu. Stěžejní je tedy možnost participace na moci, bez ohledu na stranickou příslušnost (Rodríguez, 2022). Politická odpovědnost je díky zákazu okamžitého znovuzvolení zcela minimální (Campos, 2022). Tyto aspekty pouze prohlubují nedůvěru veřejnosti ve stranický systém (International Crisis Group, 2024).

Výše popsané faktory však výrazným způsobem ovlivňují stabilitu prezidentského úřadu. Neschopnost sestavení koalic díky absenci parlamentní většiny vytváří nestabilitu celé vlády, včetně prezidentského úřadu. A právě setrvání v prezidentském úřadu úzce souvisí s rozložením sil v zákonodárném sboru (Dolzall, 2022). Absence vlády parlamentní většiny tak představuje typický prvek peruánského systému. Tento prvek, charakterizující slabost stranického systému, však z dlouhodobého hlediska výrazným způsobem přispívá k nestabilitě (nejen) prezidentského úřadu (Tanaka, 2023).

Přestože žádný z peruánských prezidentů neměl za posledních 20 let (od pádu Fujimoriho režimu) většinovou podporou parlamentu, po určitou dobu spolu dokázaly obě složky koexistovat. Zlom, s nímž se země potýká dodnes, nastal v roce 2016 během druhého kola prezidentských voleb. Keiko Fujimori coby poražená finalistka tohoto politického duelu získala v čele strany Fuerza Popular dominantní postavení v peruánském Kongresu. Dominance zákonodárného sboru vyvolala konflikt s nově zvoleným prezidentem Pedro Pablo Kuczynskim. Prakticky po celou dobu svého prezidentského mandátu se musel Kuczynski potýkat s otevřeným konfliktem ze strany Kongresu usilující o předčasné uvolnění prezidenta z úřadu (Zegarra, 2023). Vnitropolitický konflikt vyústil v prezidentovu rezignaci předtím, než mělo být projednáno jeho uvolnění z úřadu. Obdobný průběh měly i konflikty všech následujících prezidentů, včetně Pedra Castilla (Dolzall, 2022)

Peruánský režim lze označit za roztržštěný a fragmentovaný. K soustavné fragmentaci dochází nepřetržitě od pádu zmíněného režimu Alberta Fujimoriho. Tuto skutečnost lze doložit procentuálně voličskou podporou. Při prezidentských volbách v roce 2021 získali oba finalisté postupující do druhého kola dohromady 62 % hlasů. Jednalo se o Alejandra Toledo a Alana Garcíu (Barrenechea, Vergara 2023)

Obdobnou voličskou podporou disponovaly i tehdejší politické strany. Během prezidentských voleb v roce 2021 získali oba finalisté dohromady 32 % podpory. Úpadek dokládá ostatně i stranické zastoupení v současném Kongresu. Jde však o důsledek slabosti stran a jejich nedostatečné vyhraněnosti, včetně nedůvěry veřejnosti. Významný podíl na této skutečnosti mají také některé ústavní reformy a změny politické soutěže. Například zákaz okamžitého (konsekutivního) znovuzvolení jak hlavy státu, tak kongresmanů (Barrenechea Vergara, 2023)

Všechna uvedená fakta dokládá období prezidentského mandátu Pedra Castilla, během něž došlo vlivem fragmentace a slabosti stranického systému v Peru k vytvoření dvou ideologicky zcela protichůdných táborů. Jejich vznik však nevycházel pouze z ideologické vyhraněnosti politických stran, nýbrž i z vyhraněnosti sociální a etnické, potvrzující kulturně-historický vývoj země. Slabost politických stran tak demonstruje i jejich ideologickou bezvýznamnost (Orozco, 2021). Díky vysoké personalizaci a fragmentaci peruánského stranického systému však neustále sílí tlaky na demokratizaci politických stran v zemi (prostřednictvím ústavních změn) (International Crisis Group, 2024).

Roztržštěnost a minimální míru stranické loajality dokládá případ levicové strany Perú Libre, v jejímž čele kandidoval dnes již bývalý prezident Pedro Castillo. Přestože strana získala díky výsledku voleb nejvíce křesel v Kongresu, v následujících dvou letech ztratila více než polovinu svých zástupců (International Crisis Group, 2024).

Podmínky uvedené v předchozí kapitolách představují všeobecná kritéria definující peruánský režim. Zejména pak mocenské rozložení, vzájemnou kooperaci, pravomoci atd. Krize peruánského režimu, ale také krize dalších latinskoamerických států, zpravidla vychází z vnitropolitických konfliktů o moc. V případě Peru však tyto konflikty prošly určitou transformací. Snahu o maximalizaci moci mezi elitami vystřídal konflikt mezi zákonodárnou a výkonnou složkou moci, tedy Kongresem a prezidentem republiky (Núñez 2022, s. 253).

Nástrojem kupevnění moci a eliminaci opozice se staly kontrolní mechanismy obsažené v peruánské Ústavě (Sasse, 2023). Jejich opakované (a neoprávněné) nadužívání soustavně prohlubuje nastalou krizi, neboť napomáhá k rozpuštění Kongresu a předčasnému odvolání prezidenta republiky z úřadu (Benites, Jave, Maco, Velarde, 2023, s. 143). Vlivem uvedených faktorů tak vznikl ústavní mechanismus paralyzující opozici. Zároveň však prohlubuje nestabilitu režimu, včetně demokratického směřování země. I tímto způsobem lze potvrdit slabost peruánského režimu (Guinta, 2023, s. 27).

Dochází tak k úpadku demokratických hodnot a vyprázdnění politické moci. Jejich nadužíváním lze potvrdit nedostatečnou institucionalizaci režimu a slabost stranického systému (Zegarra, 2023). Institucionální krize však v podmínkách Peru produkuje celospolečenský konflikt, podpořen historickým vývojem a etnickým složením peruánské společnosti (Velarde, 2023). Na příkladu prezidenta Pedra Castilla (v následující kapitole) bude tento vliv (ne)politického faktoru podrobněji interpretován, včetně rozsáhlé celospolečenské i politické polarizace (Bocanegra Rosseau 2022, s. 14).

Nestabilitu peruánského režimu proto nelze označit za konsektivní selhání jednotlivců, nýbrž za důsledek ústavní nedokonalosti, institucionální slabosti, a hluboké polarizace peruánské společnosti (Palacios, 2020).

2.2.4 Ústavní mechanismy

V následujících kapitolách budou, společně s vývojem politické krize v Peru, popsána specifika kontrolních mechanismů, jenž zcela zásadně ovlivňují stabilitu v zemi, ale i dělbu moci. Podstatou těchto kapitol proto bude poukázat na specifika kontrolních mechanismů v peruánské Ústavě, včetně jejich možné zneužitelnosti. Především pak jejich vliv na stabilitu peruánského režimu a demokracii.

Smyslem kontrolních mechanismů je především garance stability politického režimu, včetně vyvážení politické moci. V důsledku politické neodpovědnosti a nepřiměřené aplikace se kontrolní mechanismy v Peru staly legitimním (ústavním) nástrojem napomáhající k eliminaci politického soupeře. Peruánský režim ve své Ústavě obsahuje dva (zásadní) kontrolní mechanismy, a sice proces impeachmentu, jehož aplikací dochází k předčasnému uvolnění z prezidentského úřadu. Druhým mechanismem je vznesení otázky důvěry a rozpuštění Kongresu. Současný konflikt mezi exekutivou a legislativou je založen na tom, která ze složek bude dříve odvolána (Fuentes, 2022). Oba mechanismy umožňují ústavní regulaci systému brzd a protivah. Především však narušují dělbu moci (Palacios, 2020). Jejím narušením může následně nastat stav bezvládní prohlubující krizi, včetně celospolečenských nepokojů (Núñez 2022, s. 253).

Impeachment, jak již bylo zmíněno, představuje pravomoc zákonodárního sboru ústavní formou předčasně odvolat prezidenta republiky z úřadu při spáchání některého z trestných činů, uvedených v Ústavě. V následujících kapitolách bude podrobně popsán proces impeachmentu, se všemi specifiky, které odlišují peruánský režim od ostatních zemí v regionu. Zohledněny budou především specifické prvky vycházející z individuálního rozhodnutí Kongresu, včetně kritérií opravňující k aplikaci tohoto mechanismu. Přestože jde o mechanismus dlouhodobě figurující v peruánské Ústavě, zmíněná specifika (v posledních letech) vybízí k jeho nadužívání ve prospěch Kongresu (Fuentes, 2022).

Následně bude popsán mechanismus vznesení otázky důvěry, k jehož opakovanému nadužívání taktéž dochází. Soustavný vnitropolitický konflikt mezi zákonodárnou a výkonnou složkou moci však vždy představuje institucionální a demokratický úpadek režimu, bez ohledu na jeho skutečnou podstatu (Ponce, 2023, s. 7).

2.3 Faktory současné peruánské krize

Počátkem probíhající krize v Peru lze označit druhé kolo prezidentských voleb v roce 2016. V politickém souboji o prezidentský úřad se utkali ekonom Pedro Pablo Kuczynski a Keiko Fujimori, dcera bývalého peruánského prezidenta Alberta Fujimoriho. Keiko Fujimori však navzdory porážce ve druhém kole prezidentských voleb dokázala získat s pravicovou stranou Fuerza Popular dominantní postavení v Kongresu, včetně podpory ostatních, převážně středopravicových stran (Cortez, 2023, s. 26).

Rozložení politických sil prakticky okamžitě vytvořilo silnou opozici vůči nově zvolené hlavě státu. Fragmentace a značně diverzifikované rozložení sil mezi výkonnou a zákonodárnou mocí podnítilo otevřený mocenský konflikt. Jeho podstatou však nebyla politická/ideologická vyhraněnost, nýbrž otevřená konfrontace mezi hlavou státu a Keiko Fujimori v čele opozice (Cortez, 2023, s. 26). Přímá konfrontace legislativy a exekutivy zcela zamezila jakékoli snaze o konstruktivní výkon úřadu. Politický program obou složek se proto omezil na eliminaci opozice a udržení se ve funkci. Nastalou vnitropolitickou krizi soustavně prohlubovala extrémní polarizace peruánské společnosti (Bocanegra, Rousseau, 2022, s. 1-2). Přestože Pedro Pablo Kuczynski v roce 2018 rezignoval na úřad prezidenta, více než dva roky probíhající konfrontace napomohla k naturalizaci ústavních mechanismů, podporující autoritářské tendence (Benites, Valverde, 2023).

Nadužíváním ústavních (kontrolních) mechanismů eliminující politické soupeře jako proces impeachmentu a rozpuštění Kongresu jsou však peruánská exekutiva a legislativa nuceny ke vzájemné koexistenci, navzdory roztříštěnosti a ideologické odlišnosti. Zmíněná koexistence obou složek je však za této situace založena především na snaze o setrvání v úřadu. Uvedené mechanismy budou podrobněji popsány v následujících kapitolách. Lze však doplnit, že zmíněné faktory omezují jakoukoli snahu o konstruktivní správu země (BBC News, 2022).

2.3.1 Impeachment

Peruánský Kongres je oprávněn projednávat předčasné uvolnění prezidentského úřadu v případě úmrtí prezidenta republiky, velezrady, či trvalé morální nezpůsobilosti. Dále pak v případě protiústavního rozpuštění Kongresu a jakékoli snaze o zabránění demokratických voleb (Miranda, Marquina 2021, s. 16). Spáchání kteréhokoli z uvedených činů je tedy podnětem pro návrh předčasného uvolnění prezidentského úřadu a následného hlasování. (Justia Perú, 2024). Ústavní návrh, včetně jeho opodstatnění musí vznést alespoň 1/5 Kongresu. Pro jeho kladné vyhovění je nezbytný hlas nadpoloviční většiny Kongresu (Palacios, 2020).

Rizikovým faktorem je bod, opravňující předčasně odvolat prezidenta z důvodu trvalé morální nezpůsobilosti. Dle peruánské Ústavy však vyhlášení trvalé morální nezpůsobilosti hlavy státu náleží Kongresu (Justia Perú, 2024). Ústavou vymezené specifikum mechanismu tak umožňuje Kongresu zcela subjektivně posoudit „morální“ stav prezidenta republiky. Dochází tak k narušení mocenské rovnováhy ve prospěch Kongresu, umožňující zpochybnit výsledek prezidentských voleb (Palacios, 2020). Ústava zároveň opravňuje k dočasnému pozastavení výkonu prezidentské funkce v případě soudního řízení, obviňující hlavu státu z velezrady, případně zabránění volbám (Justia Perú, 2024).

Morální neschopnost prezidenta je tedy podnětem pro prosazení osobních zájmů, narušující stabilitu režimu. Především díky zneužitelnosti je nezbytné jeho ústavní přehodnocení. Stranická fragmentace navíc prohlubuje radikalizaci Kongresu a jeho tendence k nadužití mechanismu, napomáhající celospolečenské polarizaci (Bocanegra Rosseau 2022, s. 16). Proces a forma impeachmentu však zásadním způsobem odlišuje Peru od většiny ostatních latinskoamerických států a režimů. V případě těchto států je pro předčasné odvolání hlavy státu z úřadu zpravidla nezbytný souhlas a podpora kvalifikované většiny, tedy podpora rozsáhlé většiny sil. Naopak, v peruánském režimu není tato většina potřebná, i s ohledem na jednokomorový Kongres (Chacón, 2022). V tomto případě je proto nezbytné připomenout význam stranického systému.

Předčasné odvolání hlavy státu by za předpokladu dostatečně institucionalizovaného stranického systému a jednotlivých politických stran, stalo zcela bezpředmětným nástrojem. Prostřednictvím stabilních/institucionalizovaných politických stran by bylo možné předcházet vzájemné konfrontaci mezi prezidentským úřadem (obecně výkonnou mocí) a peruánským Kongresem. Stejně tak v případě většinové podpory hlavy státu v zákonodárném sboru. Je-li naopak tato podpora nedostatečná, prezidentský úřad se stává nestabilním (Rozdriguez, 2022).

Nastane-li situace, kdy je hlava státu zákonodárným sborem shledána za morálně nezpůsobilou pro výkon prezidentského úřadu, je nahrazena prvním, případně druhým viceprezidentem. Nedojde-li k této personální obměně, předseda Kongresu je povinen vyhlásit nové prezidentské volby (Kieffer, 2022, s. 11). Proces ústavního odvolání tak motivuje prezidenta republiky ke kooperaci se zástupci zákonodárného sboru, přestože vychází z přímé všelidové volby a disponuje legitimitou občanů (Villafuerte, Torres, 2022, s. 82). Rizikovitost tohoto mechanismu v minulosti potvrdil i peruánský ústavní soud (Villafuerte, Torres, 2022, s. 96).

Nadužívání popsaného mechanismu je však nejvíce patrné od uvedených voleb v roce 2016. Až do této doby se jednalo o zcela opomíjený ústavní nástroj, především v otázce morální nezpůsobilosti. Doposavad byli za trvale morálně nezpůsobilé shledáni prezidenti: Alberto Fujimori, Pedro Pablo Kuczynski, Martín Vizcarra (Núñez, 2022, s. 253). Následně i Pedro Castillo. Jak uvádí Eguiguren Praeli (2013), od konce vlády Alberta Fujimoriho dochází k opakované aplikaci uvolnění prezidentského úřadu pro trvalou morální nezpůsobilost. Podstata pro aplikaci tohoto mechanismu se však v jednotlivých případech zmíněných prezidentů odlišovala. Obecně však lze opakující se aplikaci mechanismu a procesu impeachmentu označit za důsledek jeho přílišné obecnosti a vágnosti. V případě dostatečné podpory proto může dojít k uvolnění prezidentského úřadu ze zcela jiných důvodů, než trvalé morální nezpůsobilosti hlavy státu. I proto je nezbytné jeho přesné definování a vymezení (Eguiguren Praeli, 2013, s. 4).

2.3.2 Vznesení otázky důvěry

Otázka důvěry je kontrolní mechanismus vyvažující rovnováhu politických sil. Podstatou mechanismu otázky důvěry je překonání krize, vycházející z vnitropolitického konfliktu (Hakanson, 2023, s. 164). Okolnosti politického vývoje jej však transformovaly v mechanismus parlamentního nátlaku, vynucující si podporu vládní politiky. Slabost stranického systému pak předurčuje peruánský režim k fragmentaci. Disponuje-li však exekutiva většinovou podporou v Kongresu, stává se hlasování o důvěře zcela bezpředmětné (Hakanson, 2023, s. 168).

Peruánská ústava podmiňuje vznesení otázky důvěry do 30 dnů od nástupu kabinetu do funkce. Jde o tzv. nezbytnou důvěru, již musí nově zvolený kabinet získat. Jak již bylo v předchozí části práce zmíněno, jmenování ministři následně mohou čelit interpelaci v otázce výkonu svého úřadu. V případě zamítnutí „povinné“ důvěry musí Rada ministrů rezignovat, případně je odvolána prezidentem republiky. Zisk parlamentní důvěry je proto nezbytností pro výkon úřadu každého kabinetu (Roldán, 2018, s. 42). Může však být vznesena i zcela dobrovolně předsedou Rady ministrů a jednotlivými ministry, kteří o ni žádají. Důvod jejího vznesení se musí vztahovat výhradně k výkonu vládní politiky, nikoli schvalování ústavních změn (Plataforma del Estado Peruano, 2023). Tato forma vznesení otázky důvěry bývá označována za dobrovolnou (Roldán, 2018, s. 42).

Ústavní reforma z roku 2021 opravňuje vznést otázku důvěry pouze a výhradně prostřednictvím předsedy Rady ministrů, resp. prostřednictvím ministerské iniciativy. Schválení, případně následné zamítnutí je teprve posléze, avšak neprodleně, sděleno prezidentu republiky. Zmíněná reforma se týká například zamítnutí návrhu v případě „neuchopitelnosti“ Ústavy, či zásahu do výlučných pravomocí Kongresu. Vlivem popsanych skutečností a ústavních proměn proto případná (ne)rovnováha režimu závisí na zákonodárném sboru, čímž dochází také k proměně mocenského rozložení sil (Zegarra, 2023).

2.3.3 Rozpuštění Kongresu hlavou státu

Je-li Radě ministrů dvakrát po sobě vyslovena nedůvěra, Ústava opravňuje hlavu státu k rozpuštění Kongresu. Společně s rozpuštěním zákonodárné moci vydává hlava státu (dle Ústavy) dekret vyhlášující nové parlamentní volby, které se musí konat nejpozději do čtyřech měsíců od rozpuštění Kongresu. Neuskuteční-li se volby v tomto termínu, nabývají odvolaní zástupci Kongresu svůj úřad zpět. Ústava zároveň zakazuje rozpustit Kongres v posledním roce mandátu (Rady ministrů). Jedná se přitom o jediný způsob předčasného odvolání poslaneckého mandátu (Justia Perú, 2024).

Jak už bylo zmíněno, předseda Rady ministrů je součástí peruánské exekutivy. Jeho prostřednictvím může exekutiva vznést otázku důvěry před Kongresem. Je-li však důvěra zamítnuta, nastává krize kabinetu (Hakanson, 2023, s. 167). Dle výroku ústavního soudu je předseda Rady ministrů oprávněn vznést otázku důvěry pouze v případě, týká-li se záležitostí spadající do pravomocí výkonné moci, přímo související s výkonem vládní politiky. Otázka však nesmí být vznesena jedná-li se o schválení či neschválení ústavních reforem a pravomocí přímo se dotýkajících Kongresu (El Peruano, 2021). V případě rozpuštění Kongresu však ve funkci zůstává tzv. Stálá komise, již nelze rozpustit a tedy trvale odvolat poslanecký mandát. Hlava státu se však může uchýlit k přijímání mimořádných dekretů (CNN Español, 2022).

Vznesení otázky důvěry nelze využít libovolně, nýbrž dle principu dělby moci. Jedná se o obranný mechanismus vůči exektivě (Congreso de la República, 2022). V minulosti mohl být návrh vznesen prezidentem republiky, především za účelem vynucení si přijetí vlastní politiky. Aplikace parlamentních prvků v peruánské Ústavě, včetně reforem, potvrzuje narůstající moc zákonodárného sboru na úkor exekutivy (Cárdenas, 2023). Dochází tak k transformaci slabého prezidentského modelu ve vládu dominantního Kongresu, jak dokládá peruánský vývoj po pádu Pedra Castilla (Tanaka, 2023).

Přestože ústavní reforma zamezuje libovolné aplikaci otázky důvěry, nelze zpochybnit její negativní dopad na stabilitu režimu, neboť i přes značná omezení i nadále umožňuje eliminaci opozice. V minulosti byl tento mechanismus využíván ze strany exekutivy především jako možnost „moderovat“ Kongres (tedy prosazovat vlastní zájmy), společně s nadužíváním ministerské interpelace. Právě ministerská interpelace představovala možnost, zamezující konstruktivnímu výkonu úřadu. Vznesení otázky důvěry a její případné vyslovení proto i nadále představuje nástroj náchylný ke zneužití. Navzdory ústavním proměnám nelze zcela vyloučit možnost její aplikace (Bocanegra, Rousseau, 2022, s. 11-12).

Zmíněná prázdnota politických stran, v čele s dominantními lídry, pak napomáhá spoluutvářet nestabilitu peruánského režimu. Riziko výměny ministerského kabinetu tak prohlubuje politický konflikt a ohrožuje nestabilitu prezidentského úřadu. Neustálé krize v Peru jsou proto umocněny formou vlády, která, především v „mladé“ demokracii, nenabízí dostatečnou pevnost a stabilitu (Jiménez, 2023). Lze tedy dodat, že krize způsobené udělením nedůvěry, nebo následným rozpuštěním Kongresu, zpravidla lze jen velmi obtížně korigovat. Především pak dvojí legitimita obsažena v peruánském režimu umožňuje vznik politické krize prakticky pokaždé, kdy hlava státu nezíská podporou legislativní většiny. Ke zhoršení nastalé situace pak napomáhá opakující se využití kontrolních mechanismů, které již nelze díky frekvenci jejich aplikace považovat za výjimečné (Albán, 2023). Jak bude popsáno v následující části práce, ovladatelnost nastalých konfliktů v Peru, včetně možnosti minimalizace jejich dopadů a případného ukončení, jsou velmi malé.

Je tedy třeba zopakovat, že konflikty a konfrontace politických sil jsou neodmyslitelně spjaté s peruánskou politikou. Má-li vláda většinovou podporu v Kongresu, je schopna vládnout s určitou stabilitou. Nezbytností pro prezidenta republiky a také pro celkovou stabilitu peruánského režimu je dlouhodobě zachovat dobré vztahy s vládou a jednotlivými ministry, včetně Kongresu (Lissardy, 2022).

2.4 Vláda Pedra Castilla

Skutečnosti popsané v předchozích kapitolách jsou zásadní pro vysvětlení specifík krize peruánského režimu. Veškerá popsaná fakta a faktory, včetně popsaných mechanismů, budou demonstrovány na konkrétním případě prezidentské vlády Pedra Castilla.

Pedro Castillo oznámil kandidaturu na prezidenta v roce 2020. Svou politickou image založil na původu venkovského učitele a odborového předáka, reprezentující venkovské obyvatelstvo. Svou populistickou rétorikou vyzýval ke změně Ústavy, etnickému zrovnoprávnění peruánské společnosti a změně statutu quo ve sféře ekonomické, sociální i politické. Z pozice politického outsidera dokázal využít kulturně-historického vývoje peruánské společnosti ve svůj prospěch. Především pak nerovnoměrnost mezi „centralistickou“ Limou a peruánským venkovem (Burt, 2023).

I proto se stala centrem Castillovy podpory jižní část Peru, s dominantním zastoupením venkovského a indigenního obyvatelstva, především v oblastech Arequipy, Apurímacu, Ayacucha, či Cusca. Jak už bylo zmíněno, Castillova podpora vycházela z historicky zakořeněné vyhraněnosti mezi jižními oblastmi Peru a hlavním městem Limou, která po staletí představovala (a doposud představuje) centrum politických a ekonomických elit země. Přetrvávající rasismus, včetně odloučenosti původního obyvatelstva vůči „centralistické“ Limě a přímořským oblastem země proto výrazně přispěly ke tvorbě lidových hnutí ztotožňující se s Pedrem Castillem (Olmo, 2023).

Populistická rétorika následně podnítila konfrontaci „prostého peruánského lidu“ a politických elit (Lynch 2023, s. 2). Permanentní politická krize v zemi proto napomohla ke vzniku koalice a podpory, vymezující se vůči „establishmentu“, včetně nedůvěry v „systémovou“ politiku. Castillo tak disponoval politickou podporou, která nevycházela pouze z ideologické vyhraněnosti, ale především z otázky původu a etnicity. Ztotožnění se s venkovským obyvatelstvem na základě etnika a kultury bylo tomto případě klíčovým prvkem (Mendoza, 2023).

Tato voličská základna zajistila Castillovi překvapivé vítězství v prvním kole prezidentských voleb se ziskem 18,92 % hlasů. Druhým finalistou prezidentské volby se stala Keiko Fujimori se ziskem 13,41 % hlasů (Forni, 2021). Předvolební kampaň založená především na populistické rétorice uprostřed polarizované peruánské společnosti následně pomohla Castillovi coby politickému outsiderovi k vítězství i ve druhém kole prezidentských voleb (Dolzall, 2022).

Castilloův triumf ve druhém kole (s rozdílem 44 tisíc hlasů) doprovázely protesty a zpochybnění ze strany poražené Keiko Fujimori, včetně obvinění z volebního podvodu a neregulérnosti druhého kola prezidentské volby. Přesto byl Castillo oficiálně zvolen prezidentem, opírající se o podporu převážně venkovského obyvatelstva, dělnických odborů a občanských organizací (Forni, 2021). Prakticky okamžitě po Castillově nástupu do funkce vznikl konflikt mezi zákonodárnou a výkonnou složkou. Soustavné střety s opozicí v Kongresu se staly pro prezidentský mandát signifikantním. Krom vnitropolitického konfliktu čelil Castillo obviněním z korupce, organizovaného zločinu, praní špinavých peněz, a mnoha dalších trestných činů (Civicus, 2023).

Vyhraněnost především pravicového spektra vůči nově zvolené hlavě státu začala nabývat větších rozměrů po vznesení podnětů k reformě soudního systému, změny Ústavy, zajištění rovných práv pro všechny skupiny obyvatel, včetně znárodnění nerostného bohatství, především zemního plynu. I po svém nástupu do prezidentského úřadu Castillo nadále zdůrazňoval původ venkovského učitele, i skutečnost, že poprvé v historii nestojí v čele země zástupce politických elit. Definitivně se Castillo ujal prezidentského úřadu v červenci roku 2021 (Forni, 2021).

2.4.1 Rozložení sil v Kongresu

Stranické složení peruánského Kongresu bylo stěžejním faktorem pro stabilitu Castillova mandátu, zvláště v prostředí fragmentovaných politických stran. V souvislosti s politickou roztržičností a občanskou polarizací je třeba připomenout, že oba finalisté prezidentských voleb disponovali po prvním kole volební podporou nižší než 20 %. Protože Castillova strana Perú Libre nezískala většinové zastoupení v Kongresu, musel nově zvolený prezident po nástupu do funkce vytvářet politická spojení a koalice. Pětiprocentní hranici pro vstup do parlamentu překročilo 10 politických stran (Forni, 2021).

Jednalo se o strany: Perú Libre (37 křesel), Fuerza Popular (24 křesel), Alianza para el Progreso (15 křesel), Acción Popular (16 křesel), Renovación Popular (13 křesel), Avanza País (7 křesel), Juntos por el Perú (4 křesla), Somos Perú (6 křesel), Podemos Perú (5 křesel), Partido Morado (3 křesla). (La República, 2021). Vítězná strana Perú Libre coby vítěz voleb získala záhy uzavřela spojení se stranami Juntos por el Perú a Nuevo Perú. Zmíněná stranická fragmentace však znemožňovala kooperaci se středopravicovými stranami Acción Popular a Alianza para el Progreso, především pro dlouhodobou nejednoznačnost hlasování. Nejsilnější opoziční (pravicová) strana Fuerza Popular v čele s poraženou finalistkou prezidentských voleb Keiko Fujimori vytvořila koalici se stranou Renovación Popular s celkovým zastoupením 37 křesel v Kongresu (Forni, 2021). Nakonec došlo k vytvoření opozice převážně pravicových a středopravicových stran, disponující 80 křesly, v čele s Fuerza Popular Keiko Fujimori (Aguirre, 2022).

Díky těsnému vítězství Castilla nad Keiko Fujimori byla konfrontace s pravice orientovanými stranami, především pak se stranou Fuerza Popular, předpokládaným pokračováním konfrontace z druhého kola prezidentských voleb (Aguirre, 2022). Jak ale bude popsáno v následující části práce, stranický systém i přes svůj nezpochybnitelný význam pro stabilitu režimu, nebyl během Castillova prezidentského mandátu jediným a nejzásadnějším prvkem, který by vytvářel dynamiku tohoto vnitropolitického konfliktu v Peru.

2.4.2 Castillův konflikt s Kongresem

Konflikt mezi zákonodárnou a výkonnou mocí během Castillova mandátu je nezbytné hodnotit z širší perspektivy. I přes nerovnováhu ústavních mechanismů a jejich nadužívání (které bude popsáno) je třeba připomenout mocenské rozložení. Nízký potenciál Pedra Castilla a strany Perú Libre pro vytvoření většinové koalice, společně s institucionální slabostí, vytvořil z konfliktu mezi výkonnou a zákonodárnou mocí pouze pokračování finále prezidentských voleb mezi Castillem a opozicí, v čele s Keiko Fujimori. Faktorem, který významně ovlivnil Castillův mandát, včetně stability prezidentského úřadu, byla ztráta podpory Perú Libre, tedy ztráta podpory levicového spektra (Stefanoni, 2022).

Ztráta podpory a dominantní pravicová opozice proto okamžitě vytvořila prostředí náchylné k vnitropolitickému konfliktu. Především pak k nestabilitě prezidentského úřadu, který se v důsledku politického vývoje stal zcela závislým na Kongresu. Jako příklad lze uvést zamezení Pedru Castillovi v účasti na několika zahraničních cestách, včetně možnosti zásahu a spolutvorby legislativy (Stefanoni, 2022). V této souvislosti lze připomenout a potvrdit Sartoriho (2011, s. 130-132) vymezení semiprezidentského režimu, v němž hlava státu osciluje dle aktuálního rozložení sil v parlamentu. I přes svou legitimitu však není oprávněna vládnout zcela neomezeně a sama bez odsouhlasení.

Přestože je peruánský režim založen na dělbě moci a vzájemné kontrole, čímž vykazuje prvky semiprezidentského modelu vlády, veškerá tvorba politiky byla ze strany zákonodárné, a především výkonné moci od počátku podřízena udržení funkce (Aguirre, 2022). Tato (ne)rovnováha režimu proto vytvořila exekutivu s menšinovou podporou, zcela závislou na souhlasu parlamentní většiny (Fontaine, 2022). Tímto konkrétním případem proto lze potvrdit teoretická východiska Brunclíka a Kubáta (2017, s. 25), dle nichž mohou semiprezidentské režimy produkovat silné, ale i slabé prezidenty. Jak však ukáže rozložení sil během Castillova mandátu, společně s ústavní proměnou vznesení otázky důvěry, i přes zjevné semiprezidentské prvky může hlava státu v Peru představovat dle konceptu Alana Siaroffa (2003, s. 309) pouze loutku pozbývající silné pravomoci. Veškeré vztahy mezi výkonnou a zákonodárnou mocí byly po celou dobu Castillova mandátu převážně konfrontačního charakteru. Průběžně bylo jmenováno 5 kabinetů a více než 70 ministrů (International Crisis Group, 2024).

Mocenské rozložení v Kongresu a dvojí legitimita peruánského režimu následně vytvořila většinovou opozici vůči hlavě státu, soustavně ohroženou možností předčasného odvolání (Fontaine, 2022). Prezident Castillo po dobu svého mandátu čelil celkem 3 pokusům o impeachment. Prvnímu již po čtyřech měsících v úřadu, v listopadu roku 2021, v souvislosti s obviněním z nezákonného financování politické kampaně. Pro závěrečné projednání však nebyl nasbírán dostatečný počet hlasů Kongresu. Druhý návrh na předčasné odvolání byl předložen v březnu roku 2022 na základě obvinění pro daňové podvody, neoprávněného zásahu do armády a ozbrojených složek, včetně korupce (Albalá, 2022).

Dynamiku peruánské krize však paradoxně ovlivnil druhý z kontrolních mechanismů, vznesení otázky důvěry, a především novelizace tohoto mechanismu. Jeho proměnou došlo k zásadnímu ovlivnění mocenské rovnováhy. Nejprve je však nezbytné zmínit průběh nestability prostřednictvím jednotlivých kabinetů a stability výkonné moci. Předsedou prvního ministerského sboru, tedy předsedou Rady ministrů, se stal Guido Bellido, člen levicové strany Perú Libre. Bellidův ministerský kabinet však nebyl při svém jmenování zcela kompletní a postrádal obsazení dvou ministerstev. Dodatečné obsazení však zapříčinilo kritiku vůči nedostatečné transparentnosti a vazbám na prezidenta Castilla. K první rezignaci došlo již po 19 dnech ze strany ministra zahraničí Héctora Bájara. Konflikt mezi prvním kabinetem a zákonodárným sborem významně ovlivnil ekonomický úpadek Peru a snaha o znárodnění těžebních společností. Tento krok byl (převážně) pravicovým Kongresem vnímán jako pokus o autoritářství. Na základě vnitropolitického pnutí proto Guido Bellido rezignoval na svou funkci (Pimentel, 2022). Současně došlo ke zmíněnému prvnímu návrhu předčasného uvolnění prezidentského úřadu (Bocanegra, Rousseau, 2022, s. 2).

Bellida v úřadu předsedy Rady ministrů nahradila bývalá předsedkyně Kongresu Mirtha Vásquez. I přes četné personální změny pokračovala nestabilita kabinetu, eskalující interpelací jednotlivých ministrů. Castillova personalistická politika a klientelismus nadále narušoval vztah s Kongresem. Vzhledem k obviněním hlavy státu z korupce a ovlivňování nejvyšší státní správy podala Mirtha Vásquez po čtyřech měsících ve funkci demisi (Pimentel, 2022). Při sestavování nového kabinetu se Kongres opět pokusil o impeachment. Navzdory sílící opozici však nebyla během závěrečného projednání vyslovena dostatečná podpora pro Castillovo odvolání (Aguirre, 2022).

Novým předsedou kabinetu se stal Héctor Valer, jehož kabinet však nezískal dostatečnou podporu a po čtyřech dnech rezignoval. Následně byl do premiérské funkce v únoru 2022 jmenován Aníbal Torres. Stal se tak již čtvrtým předsedou Rady ministrů během Castillova mandátu. Personální obsazení nově vzniklé exekutivy bylo téměř totožné s kabinetem předchozího předsedy Valera. Během následujících 10 měsíců však prošel kabinet více než 20 personálními změnami. Právě Torresovo předsednictví zásadním způsobem ovlivnilo vývoj institucionální krize v Peru (Pimentel, 2022).

Pro prezidenta Castilla představoval Aníbal Torres v čele Rady ministrů spojence, usilující o změnu volebního zákona, vynucující si rozpuštění Kongresu (Cifuentes, 2022). Dosavadní průběh a dynamiku krize však zásadně ovlivnila zmíněná proměna vznesení otázky důvěry, díky které pozbývá výkonná moc rozsáhlé pravomoci k jejímu předložení. Konkrétně zákon 31355 umožňuje vznesení otázky důvěry výlučně v záležitosti spadající do pravomoci výkonné moci. Exekutiva proto pozbývá oprávnění zásahu vůči Kongresu, například v otázce návrhu zákona. Tato proměna výrazným způsobem prohloubila konflikt mezi exekutivou a legislativou během předsednictví Aníbala Torrese (Jaramillo, 2022).

Výkonnou mocí bylo toto omezení označeno za odepření otázky důvěry. Předseda Aníbal Torres proto inicioval zrušení zmíněného zákona 31355, resp. jeho legislativní změnu, k níž však není (právě díky této změně) oprávněn. Ústava zároveň opravňuje legislativní radu k odmítnutí otázky důvěry týkající se legislativních iniciativ, reforem, ale i referendum jako výlučné pravomoci Kongresu. Následně byl výkonnou mocí Kongres požádán o další vznesení otázky důvěry, týkající se zákona 31399, posilující proces schvalování zákonů, referendum, který mimo jiné, omezuje výkonnou moc v legislativní činnosti. Každé referendum týkající se ústavní reformy proto musí být nejprve schváleno zákonodárným sborem. Veškeré návrhy předsedy Rady ministrů tak byly zamítnuty. Předseda Kongresu José Zapata (z opoziční strany Avanza País) opětovně uvedl, že podstata vznesení otázky důvěry se netýká obecné vládní politiky. Tyto mechanismy tak zamezily prezidentu Castillovi a celé výkonné moci jakékoli protiakce vůči Kongresu (Ruiz, 2022).

Zamítnutí ze strany Kongresu vyvolalo rezignaci Aníbala Torrese a celého kabinetu, s odůvodněním odepření otázky důvěry. Svou rezignací se Torres pokusil podnítit udělení druhé nedůvěry a umožnit prezidentu Castillovi rozpustit Kongres. Tímto krokem by hlava státu mohla alespoň dočasně posílit své mocenské postavení. Torresův pokus byl však předsedou zákonodárného sboru José Zapatou shledán za zásah do výlučných pravomocí Kongresu, a tedy nerespektování dělby výkonné a zákonodárné moci (Ruiz, 2022).

Zamezení hlasování o důvěře prezident Castillo interpretoval jako výslovné odmítnutí důvěry, aby následně přijal Torresovu rezignaci na post předsedy Rady ministrů. Zároveň bylo deklarováno, že v případě vyslovení nedůvěry novému kabinetu a rozpuštění Kongresu dojde k využití ústavních nástrojů pro institucionální obranu Kongresu, tedy okamžitému uvolnění prezidentského úřadu (Ruiz, 2022). Torresův záměr napomoci prezidentu Castillovi tak nevyšel a výkonná moc v daném okamžiku ztratila možnost omezení zákonodárné moci. Na konci listopadu 2022 došlo ke jmenování již pátého kabinetu v čele s Betssy Chávez, jenž byla vyšetřována pro zneužití pravomocí a „obchodování s vlivem“ (Pimentel, 2022).

Přetrvávajícím rizikem předčasného uvolnění prezidentského úřadu (pro trvalou morální nezpůsobilost), společně s nárůstem moci Kongresu, pozbyl Pedro Castillo prakticky veškeré ústavní pravomoci k paralyze zákonodárné moci. Především však došlo k narušení rovnováhy ve prospěch zákonodárného sboru. Skrze odvolání kabinetu resp. vyvolání otázky důvěry se Castillo opakovaně pokoušel o rozpuštění Kongresu, stejně, jako jeho předchůdce Martín Vizcarra v předchozích letech, kdy došlo k uzavření zákonodárného sboru a vyhlášení nových voleb (Jaramillo, 2022). Na rozdíl od svého předchůdce však Castillo pozbyl rozsáhlé možnosti pro vznesení otázky důvěry a následného rozpuštění Kongresu. Opakující se změny kabinetu tak díky popsaným změnám rovnováhy představovaly pouze provizorní záruku setrvání v úřadu. Vztah výkonné a zákonodárné moci však zcela eliminoval jakoukoli možnost konstruktivního řešení krize (Bocanegra, Rousseau, 2022, s. 2).

Castillova snaha o rozpuštění zákonodárního sboru vyústila ve třetí návrh hlasování o trvalé morální nezpůsobilosti. Pro návrh se vyjádřilo 73 kongresmanů. Díky dostatečné podpoře byl návrh přijat k závěrečnému projednání (Aguirre, 2022). Nutno poznamenat, že vnitropolitický konflikt po celou dobu soustavně prohlubovala také opakovaná snaha Pedra Castilla o vyhlášení nouzového stavu. K jeho vyhlášení je však dle Ústavy oprávněn pouze za souhlasu zákonodárné moci. V opačném případě se stává protiústavním (Cuadra, 2022).

Popsané proměny zásadně ovlivnily dynamiku vnitropolitického konfliktu, zamezující rozsáhlým zásahům exekutivy vůči Kongresu, na němž se Castilloův prezidentský úřad a jeho stabilita stala závislou. Jediné východisko za dané situace představoval zásah jedné či druhé složky. Prezident Castillo proto pod hrozbou předčasného odvolání z úřadu v den projednání, sedmého prosince 2022, rozpustil Kongres. Protože však nedošlo k druhému vyslovení nedůvěry, stal se tento krok protiústavním (Aguirre 2022). Castillovo jednání způsobilo okamžité rezignace ministrů, včetně diplomatů zastupující Peru na půdě OSN. Protiústavní jednání potvrdil i ústavní soud, který svým verdiktem oprávnil ozbrojené síly k obnově ústavního pořádku (Chilitupa Tantas, 2022).

Castillem protiústavně odvolaný Kongres prakticky okamžitě odhlasoval uvolnění prezidentského úřadu pro trvalou morální nezpůsobilost hlavy státu (Aguirre, 2022). K formálnímu odvolání však došlo až po Castillově zatčení bezpečnostními složkami během pokusu o útěk ze země, a sice na policejní prefektuře v Limě. Jeho odvolání se stalo již pátým úspěšným impeachmentem od počátku krize v roce 2016. Úřadu prezidenta se následně ujala dosavadní viceprezidentka Dina Boluarte (Cruz, 2022). Zpětně je Castilloův čin definován jako neúspěšný pokus o státní převrat, obviňující hlavu státu z velezrady (Benites, Jave, Maco, Velarde, 2023, s. 141). Cílem převratu pak dle Castilla bylo nastolení práva a demokracie v zemi (Mendoza, 2023).

Vývoj prezidentského mandátu Pedra Castilla lze v určitých aspektech přirovnat k již zmíněné vládě Castillova předchůdce, Martína Vizcarray. Na rozdíl od něj byl Castellův mandát a vnitropolitický konflikt zásadně ovlivněn omezením kontrolních mechanismů vůči Kongresu a jak se následně ukázalo, výrazným narušením dělby moci ve prospěch zákonodárné moci, resp. Kongresu. Prezident Peru se proto stává složkou moci de facto závislou na Kongresu, neboť je do značné míry například omezena jeho legislativní pravomoc, včetně omezení vznesení otázky důvěry a případného rozpuštění Kongresu. Uvedená proměna v průběhu Castillova mandátu tak měla zásadní vliv na dynamiku institucionální krize v zemi. Neměnná možnost impeachmentu pro trvalou morální nezpůsobilost pak v případě dominance Kongresu mocensky povyšuje legislativu nad exekutivu. Zároveň by bylo možné potvrdit riziko semiprezidencialismu, kdy rozložení moci vybízející ke vzájemné spolupráci paradoxně evokuje přímý střet (Fontaine, 2022).

Paradoxně tak lze připomenout rizika přijetí semiprezidentského modelu vlády dle Roberta Elgieho (1999, s. 17), kdy přijetí tohoto modelu vychází zpravidla ze snahy o podílení demokracie, v jejímž důsledku však může dojít k oslabení pravomocí prezidentského úřadu. Zároveň, jak ukazuje případ Peru, institucionální krize a rozměr vnitropolitických konfliktů v semiprezidentských režimech může mít daleko větší rozsah, než jaký umožňují „čisté režimy“ (Ecevit, Karakoç, 2017, s. 9-10). Jak ale ukazuje případ peruánského režimu, přijetí semiprezidentských prvků rovnovážně oddělující moc není dostatečnou pojistkou pro institucionální stabilitu režimu. I proto lze potvrdit využití teoretické vymezení Cindy Skach (2005, s. 124), kdy semiprezidentské režimy vyžadují důsledné vymezení ústavních pravomocí, především v zemích s nedostatečnou demokratickou kulturou/tradicí. Pro celistvé vymezení proměny peruánského režimu a především vlivu Ústavy a jednotlivých mechanismů na stabilitu režimu bude krátce zmíněn i vývoj vlády Diny Boluarte, stávající hlavy státu. Právě současný vývoj a rozložení moci v peruánském režimu bývá mnohdy označováno za ústavní diktaturu, případně přechod k autoritářskému parlamentarismu (Coronel, 2024).

Castillova nástupkyně v prezidentské funkci, Dina Boluarte, od počátku disponovala pouze minimální podporou pro dlouhodobý výkon stávajícího prezidentského mandátu, končící v roce 2026. Její setrvání ve funkci prezidentky bylo obecně shledáváno pouze za dočasné řešení, před vypsáním (očekávaných) předčasných voleb. Stejně jako Pedro Castillo, i Dina Boluarte pozbyla podpory strany Perú Libre. Minimální podpora a institucionální krize peruánského režimu na počátku vlády nové prezidentky a mocenské dominance Kongresu, posílené úspěšným impeachmentem, proto vytvořil v jistém smyslu přechod k „autoritářské parlamentarizaci“ (Coronel, 2024).

Navzdory celospolečenské krizi Dina Boluarte dokázala stabilizovat svůj prezidentský úřad a setrvat ve funkci. Klíčovým prvkem této stabilizace však byla koexistence s Kongresem a vzájemná tolerance, i přes značně odlišnou stranickou a ideologickou příslušnost prezidentky a Kongresu. Na tvorbě současné politiky se proto nejvýrazněji podílí parlamentní strany zastoupené v Kongresu, včetně ovlivňování soudů. Vzájemná tolerance a stávající status quo tedy umožnily dostatečnou stabilitu prezidentského úřadu, zcela závislého na Kongresu, jehož vliv a možnost prosazení vlastní politiky se vlivem popsanych skutečností, značně zvýšil. Oslabení rovnováhy sil a vzájemné kontroly tak může vytvářet sklony k autoritářství, kdy hlava státu díky své závislosti na Kongresu vytváří mocenskou alianci s Kongresem (Coronel, 2024).

2.4.3 Vznik celospolečenského konfliktu

Pro celistvé pochopení vývoje institucionální a celospolečenské krize během vlády Pedra Castilla je nezbytné vysvětlit dopad tohoto konkrétního případu. Castillovo odvolání z prezidentského úřadu vyvolalo vlnu masivních protestů, především ze strany venkovského obyvatelstva na jihu země. Protesty proti nově zvolené vládě a prezidentce Dině Boluarte utvrzují v rozsahu historického dědictví a polarizace venkovského obyvatelstva vůči „establishmentu“ a politickým elitám. Castillo tak v podstatě „oživil“ kulturní odkaz v podobě sporu mezi vládnoucí třídou a venkovským obyvatelstvem, eskalující v sociální nepokoje. Města jako Puno, Ayachucho, Cusco či Apurímac se stala centrem protestů a přímé konfrontace civilního obyvatelstva a bezpečnostních složek, které si vyžádaly již stovky obětí (Mendoza, 2023).

Vzájemná identifikace Pedra Castilla a uvedené části peruánské společnosti (i s ohledem na dosavadní vývoj) potvrzuje provázanost a význam kulturních, ne zcela politických faktorů na stav, v jakém se peruánský režim nachází. Odkaz a symbol venkovského učitele a rolníka v čele země tak připomíná důležitost (nejen) etnického původu, demonstrující odpor vůči „elitářské“ a „centralistické“ Limě (Olmo, 2023).

Signifikantní je i náhled peruánské veřejnosti na předčasné odvolání hlavy státu. Přestože Castillova podpora byla (zvláště na konci mandátu) téměř minimální, jeho odvolání je navzdory způsobu, jakým vykonával úřad, vnímáno jako vítězství politických elit. Stejně tak úpadek demokracie v zemi (Mendoza, 2023). Castillovo odvolání zároveň vytváří paralelu s průběhem odvolání jeho předchůdce, prezidenta Martína Vizcarry, kdy byl prezident odvolán okamžitě po rozpuštění Kongresu (Aguirre 2022). Sesazením Pedra Castilla byl vyhlášen nouzový stav a vláda byla založena na přijímání dekretů exekutivy (Cortez, 2023, s. 26). Prakticky okamžitě začal nátlak veřejnosti na odstoupení prezidentky Diny Boluarte a vyhlášení nových voleb. (Voz de América, 2023).

2.5 Shrnutí

Skutečnosti popsané v předchozích kapitolách představují důležité faktory definující peruánský režim, včetně probíhající krize. Její rozsah však není způsoben pouze faktory ovlivňující institucionální stabilitu, jako nerovnováha výkonné a zákonodárné moci, či nerovnováha a nadužívání kontrolních mechanismů, ale i socioekonomickými faktory a kulturně-historickým vývojem peruánské společnosti, umocňující rozsah této krize. Nejprve je třeba definovat aplikovaný model vlády, především vztah exekutivy s legislativou a dělbu jejich pravomocí.

Dělba moci je v Peru založena na vzájemné koexistenci výkonné a zákonodárné složky a vyznačuje se dualitou. Dle peruánské Ústavy je součástí exekutivy hlava státu a předseda Rady ministrů. Konfigurace výkonné moci mezi hlavu státu a předsedu Rady ministrů (tedy premiéra) jmenovaného Kongresem na návrh hlavy státu vytváří „sdílenou“ exekutivu. Hlavě státu náleží funkce výkonná, předsedovi Rady ministrů pravomoci předsedy vlády. Ministerský předseda je však Ústavou oprávněn k zásahu do výkonu úřadu hlavy státu (Jiménez, 2023). V tomto směru lze potvrdit možnost napětí vycházející ze sdílení exekutivy, avšak s odlišným původem legitimit (Skach 2005, s. 14).

Jako příklad dělby moci a koexistenci exekutivy s legislativou je možné označit schvalování legislativních aktů vydaných exekutivou, podléhající schválení zákonodárného sboru, který současně představuje kontrolní orgán. Naopak zákonodárná moc podléhá důvěře parlamentu, včetně možnosti interpelace ministerského kabinetu. Dualitu moci a její rovnovážnost dokládá také možnost vzájemného odvolání. Prezident může být odvolán v procesu impeachmentu, naopak zákonodárný sbor může být rozpuštěn, nezíská-li dvakrát po sobě důvěru. Jak ale bylo v předchozích kapitolách popsáno, dualita a především pak rovnováha je narušena proměnou kontrolního mechanismu vznesení otázky důvěry.

I přes tato fakta lze na peruánském modelu vlády poukázat na Elgieho (1999) teoretická vymezení semiprezidencialismu, kdy lidem zvolený prezident existuje vedle předsedy vlády a kabinetu, včetně odlišností vycházejících z kulturního vývoje jednotlivé země (Elgie 1999, s. 13). Zároveň lze potvrdit, že pozice hlavy státu vždy osciluje dle aktuálního rozložení sil v parlamentu (Sartori, 2011, s. 130-132). Peruánský režim toto teoretické vymezení posiluje o zmíněné mechanismy a jejich vliv.

Kontrolní mechanismy garantující vzájemnou kontrolu a zároveň předčasné odvolání obou složek vlivem ústavních reforem a politického vývoje prošly proměnou, která zcela zásadně ovlivňuje současnou podobu režimu. Především pak proměna vznesení otázky důvěry a její vliv na tvorbu reálné politiky, včetně možnosti předčasného uvolnění prezidentského úřadu. Je proto nezbytné uvést příčinu, opodstatňující nestabilitu prezidentského úřadu a jeho závislosti na peruánském Kongresu.

Peruánská Ústava opravňuje zákonodárny sbor k předčasnému uvolnění prezidentského úřadu při spáchání závažného prohřešku, jako velezrada, zabránění volbám, či protiústavní rozpuštění Kongresu. Zcela specifický důvod opravňující k předčasnému uvolnění z úřadu představuje trvalá morální nezpůsobilost hlavy státu. Posouzení míry a rozsahu trvalé morální nezpůsobilosti však dle Ústavy náleží výhradně Kongresu. Přílišná obecnost a podmínky pro morální nezpůsobilost tedy vytváří nástroj pro eliminaci prezidentského úřadu na základě zcela subjektivního posouzení Kongresu. Vlivem tohoto ústavního nedostatku dochází v Peru k opakovanému uvolnění prezidentského úřadu. Demokracii a stabilitu režimu však ohrožuje především zmíněná vágnost. Předčasně odvolání prezidenti mohou být shledáni za morálně nezpůsobilé pro korupci, či antipatii vůči Kongresu, jak dokládá příklad Pedra Castilla (Campos, 2023). Na základě teorií Roberta Elgieho (2004) proto nelze za dané situace vyloučit vytvoření silné opozice vůči hlavě státu (Elgie, 2004, s. 323).

Právě Pedro Castillo čelil během svého mandátu celkem třem pokusům o odvolání z úřadu pro morální nezpůsobilost. Podstatou pro první a druhé hlasování o morální nezpůsobilosti byla především obvinění z korupce a netransparentní financování kampaně. Proces impeachmentu se pro nedostatečné vymezení jedné z podmínek stal snadno zneužitelným nástrojem, jehož aplikace vyžaduje pouze dostatečnou podporu Kongresu. Nikoli však věcnou podstatu. Zneužití tohoto mechanismu výrazně ovlivňuje také nestabilita a roztržitost stranického systému, zvláště v případě, je-li Kongres tvořen dominantní opozicí vůči prezidentskému úřadu. Uvolnění prezidentského úřadu pro trvalou morální nezpůsobilost však iniciuje Kongres, jehož legitimita je z dlouhodobého hlediska v peruánské společnosti zcela minimální. Potvrzuje se tak nízká důvěra společnosti v politické instituce v zemích aplikující semiprezidentský model vlády a krátkodobě přetrvávající demokracii (Ecevit, Karakoç, s. 2017, s. 9-10).

Přestože je peruánský režim založen na rovnovážné dělbě moci, podléhá i zákonodárná moc kontrole prostřednictvím otázky důvěry. Otázka důvěry je mechanismem garantující rovnovážnou dělbu politické moci. Primárně však slouží k překonání krize během vnitropolitického konfliktu (Hakanson, 2023, s. 164). Dle Ústavy musí kabinet po nástupu do úřadu požádat o tzv. povinnou důvěru. Zároveň se každý z ministrů zodpovídá za výkon svého resortu. Předseda Rady ministrů včetně členů kabinetu současně mohou vznést otázku důvěry zcela dobrovolně. Je-li však Radě ministrů dvakrát po sobě vyslovena nedůvěra, prezident republiky je oprávněn k jeho rozpuštění. Otázka důvěry proto představuje faktor, který zásadně ovlivňuje rovnováhu sil v současném peruánském režimu.

V minulosti představoval tento mechanismus donucovací nástroj hlavy státu pro prosazení vlastní politiky. Současná Ústava však opravňuje vznesení otázky důvěry pouze v otázce vládní politiky (Plataforma del Estado Peruano, 2023). Zcela zásadně tak dochází k omezení hlavy státu v možnosti prosazení vlastní politiky, případně jejího vynucení. I přes popsání omezení však hlava státu v případě rozpuštění Kongresu (po dvou zamítnutí otázky důvěry) získává krátkodobou stabilitu svého úřadu, neboť je oprávněna dočasně vládnout prostřednictvím dekretů a za dané situace by nebyla vystavena riziku odvolání z prezidentského úřadu. V případě většinové podpory prezidenta v Kongresu by otázka důvěry byla zcela irelevantní. Naopak, v případě vzniku opozice závisí stabilita prezidentského úřadu zcela na Kongresu, jak dokládá stávající rozložení sil v Peru (Campos, 2023).

Peruánský model vlády vyznačující se prvky semiprezidentských režimů tak soustavně zvyšuje pravomoci zákonodárného sboru. Tuto skutečnost dokládá omezení hlavy státu vznést otázku důvěry dle libovolného uvážení za účelem maximalizace moci, případně omezení ve výkonu úřadu. Přetrvávající možnost Kongresu předčasně odvolat hlavu státu pro morální nezpůsobilost, včetně omezení hlavy státu, potvrzuje narůstající moc ve prospěch Kongresu. Klíčovou roli však i v tomto případě hraje stranický systém a rozložení sil v Kongresu (Barrenechea, Vergara, 2023). Lze proto potvrdit také teoretické východisko Cindy Skach (2005, s. 124), potvrzující nutnost důsledného vymezení jednotlivých ústavních pravomocí v semiprezidentských režimech. Především, se o země postrádající demokratickou tradici.

Lze tedy konstatovat, že semiprezidentské prvky peruánského režimu v případě konfliktu zvyšují riziko přímé konfrontace a odvolání z úřadu, především pak prezidenta republiky (Jiménez, 2023). Vzájemnou kooperaci a případnou stabilitu mezi zákonodárnou a výkonnou mocí (za předpokladu konfliktu) komplikuje i skutečnost jednokomorového parlamentu. Lze se domnívat, že případná horní komora, Senát, by napomáhal ke stabilitě režimu.

Zajímavé zjištění definují Barrenechea a Vergara (2023). Nadužívání kontrolních mechanismů v důsledku vnitropolitického konfliktu napomáhá k úpadku demokracie a nestabilitě režimu, nikoli však díky snaze o soustavnou koncentraci moci, nýbrž soustavným uvolňováním z funkce. Peru mělo od roku 2016 celkem šest prezidentů a 8 pokusů o ústavní odvolání hlavy státu, včetně opakujícího se rozpuštění Kongresu a státního převratu. Semiprezidentské prvky režimu tak dle autorů paradoxně přispívají k nestabilitě režimu (Barrenechea, Vergara, 2023). Na základě argumentu Roberta Elgieho (2004) lze potvrdit riziko přímých voleb v prezidentských i semiprezidentských režimech, podněcující politické outsidersy k ignoraci ústavních pravomocí (Elgie 2004, s. 323).

Kromě nedokonalostí peruánské Ústavy ovlivňuje současný konflikt roztržičnost a slabost stranického systému. Potvrzují se tak východiska Cindy Skach (2005), definující vznik konfliktu při vzniku vlády s rozdělenou většinou, případně rozdělenou menšinou (Skach, 2005). Tuto skutečnost potvrzuje i případ vlády Pedra Castilla, který po celou dobu svého mandátu čelil silné opozici Kongresu. Zároveň lze potvrdit předpoklad nestability vlády způsobený slabostí stranického systému omezující parlament po celé funkční období (Sedelius, Ekman 2010, s. 509-511). V důsledku konfliktu a de facto minimální šance na vytvoření většinové vlády tak je hlava státu odkázána pouze na konflikt s Kongresem ve snaze o jeho rozpuštění, neboť je pod soustavným tlakem odvolání z úřadu (Adrianzén, 2020).

Pod soustavným tlakem předčasného odvolání z úřadu byl po celou dobu svého prezidentského mandátu i Pedro Castillo, především díky neustálému konfliktu s většinovou opozicí v Kongresu. Jak bylo uvedeno na základě Elgieho (1999, 2004) definice semiprezidencialismu, hlava státu existuje spolu s premiérem (v případě Peru s předsedou Rady ministrů) a kabinetem, čímž vytváří duální strukturu exekutivy i režimu. Dle dělby moci se pak obě složky stávají vzájemně závislými. Elgieho (1999, 2004) teoretická východiska aplikovatelná na peruánský režim však omezuje politická praxe, především nadužívání a proměna popsaných kontrolních mechanismů.

Protože však Castillo nedokázal získat podporu Kongresu (i díky vysoké stranické fragmentaci), stal se jeho prezidentský úřad vysoce nestabilním. Kontrolní mechanismy omezující hlavu státu a výkonnou moc v možnosti libovolného vznesení otázky důvěry na základě vlastní iniciativy tedy vytváří složku, přímo závislou v otázce stability prezidentského úřadu. Jak bylo zmíněno, stranické složení tvořilo stěžejní podmínku pro stabilitu Castillova mandátu, neboť nově zvolený prezident nedisponoval podporou parlamentní většiny Kongresu. Po odvolání prezidenta Castilla z prezidentského úřadu a nástupu dosavadní viceprezidentky Diny Boluarte však nastal proces, mnohdy označovaný jako přechod k „autoritářskému parlamentarismu“ (Coronel, 2024).

Boluarte však navzdory všem předpokladům uzavřela koalici s Kongresem ve snaze předejít uvolnění z úřadu. Tento vztah tak vytvořil nový model spolupráce mezi exekutivou a legislativou, kdy přijetí politické vůle zákonodárného sboru garantuje hlavě státu stabilitu režimu, v případě prezidentky Boluarte navzdory silným protestům. Díky popsanému vývoji tak bývá současný peruánský režim označován za hybridní. Politická praxe tak vytvořila z režimu založeném na rovnovážné dělbě moci režim, v němž vzájemná spolupráce (jako v případě Diny Boluarte) garantuje pouze setrvání v úřadu. Soustavný pokles demokratických hodnot nyní definuje Peru jako hybridní režim (Coronel, 2024). V takovém případě již lze teoretická východiska striktně vymezující prezidentskou či semiprezidentskou formu vlády označit za nedostatečná.

Pro holistický náhled na problematiku peruánského režimu je třeba zmínit vliv kulturně-historického vývoje, který byl zcela zásadní v případě vlády prezidenta Castilla. I přes veškeré dopady a negativa Castillova mandátu nelze označit tohoto prezidenta za původce současné situace v zemi. Vláda doprovázená soustavnými nepokoji, konfrontací se zákonodárným sborem, včetně obvinění z trestné činnosti jsou pouhým symptomem slabosti peruánského režimu (Lynch, 2023, s. 1-2).

Odborový předák a vítěz prezidentských voleb (v roce 2021) dokázal získat podporu venkovského obyvatelstva. Díky populistické rétorice opírající se o historický odkaz peruánské společnosti napomohl k její mobilizaci. Především pak v odkazu chudých periferií a centralistickou Limou ovládanou vládnoucími elitami. Castillo tak vytvořil voličskou základnu, založenou krom ideologie na kulturně-historických faktorech (Mendoza, 2023). Podpora této části peruánské populace přetrvávala i přes Castillovu neschopnost systematicky vládnout (Stefanoni, 2022).

Castillovo následné odvolání proto vyvolalo celospolečenské protesty paralyzující celé Peru. Hromadné protesty, blokáda měst, střety s ozbrojenými složkami a oběti na životech dokládají Castillovu podporu mezi částí peruánské společnosti. Castillova nástupkyně v prezidentské funkci Dina Boluarte je reprezentantem zmíněné limské elity, vůči níž jsou protesty (mimo jiné) vedeny. Ukončení protestů je od počátku podmíněno rezignací stávající prezidentky, rozpuštěním současného Kongresu a propuštěním odvolaného prezidenta Pedra Castilla (Voz de América, 2023). Lze tak potvrdit teoretické vymezení Juana Linze (1994), odkazující na vznik dvojí legitimacy v zemích s výraznou regionální nerovností. Castillo reprezentující zmíněné periferie představoval opozici vůči „centru“ a napomohl k vytvoření celospolečenského konfliktu. Přestože Linzova (1994) teorie vychází z prezidentského modelu vlády, peruánský případ potvrzuje riziko celospolečenského konfliktu, včetně ideologicky roztržitého složení parlamentu vůči prezidentskému úřadu (Linz, 1994, s. 6-9).

3 Závěr

Tato diplomová práce se zabývala analýzou politického režimu Peru. Jejím cílem bylo zjistit, jaký typ režimu Peru představuje a především, jakým způsobem ovlivňuje ústavní vymezení stability režimu a demokracii v zemi. Průvodním jevem nestability je vnitropolitický konflikt výkonné a zákonodárné moci, jejichž rozsah vychází z kontrolních mechanismů peruánské Ústavy. Důsledky jejich zneužití doprovází slabost a fragmentace stranického systému, včetně minimální politické odpovědnosti. Zásadním prvkem je však aplikovaná forma vlády.

Jak bylo v práci uvedeno, peruánská společnost se dodnes potýká s etnickou a regionální nerovností. Jde o důsledek historické vlády peruánských elit, které společně s armádou po staletí disponovaly veškerou politickou i ekonomickou mocí. Tento model v zemi přetrvával i po vzniku samostatného Peru, kdy prezident republiky disponoval dominantním mocenským postavením. Ve snaze o rozdělení moci a vzájemnou kontrolu proto peruánská Ústava postupně přejímala parlamentní (semiprezidentské) prvky omezující moc exekutivy, včetně její redistribuce. Příkladem redistribuce a omezení moci lze označit vznik Rady ministrů. Předseda Rady ministrů se stal součástí peruánské exekutivy, včetně dvou viceprezidentů.

Peruánský režim lze proto na základě využitých teoretických východisek a ústavního vymezení označit za semiprezidentský, neboť je založen na rovnovážné dělbě moci mezi exekutivou a legislativou. Exekutiva je tvořena hlavou státu a předsedou Rady ministrů, legislativu tvoří jednokomorový parlament. Stejně jako parlament, je i exekutiva oprávněna iniciovat zákony a podílet se na jejich tvorbě. Oba orgány současně podléhají kontrole, přičemž zákonodárny sbor představuje kontrolní orgán výkonné moci. Peruánský režim proto splňuje (alespoň dle Ústavy) jednu ze základních podmínek semiprezidencialismu, a sice koexistenci hlavy státu společně s předsedou vlády a kabinetem. Vzhledem k současnému rozpoložení sil v zemi jej lze blíže specifikovat jako podtyp „premiér-prezident“, neboť hlava státu (vlivem vnitropolitické krize) nemá možnost rozpustit Kongres disponující většinovou podporou parlamentu.

Cílem této práce bylo dále analyzovat a specifikovat vliv ústavního vymezení na stabilitu a demokracii v Peru. Lze tedy konstatovat, že institucionální stabilita režimu je narušena nadužíváním kontrolních mechanismů, a především jejich nerovnoměrností, ovlivněnou proměnami, které byly v práci popsány. Vlivem politického vývoje se tyto mechanismy typické pro parlamentní a semiprezidentské režimy transformovaly v nástroje eliminující opozici, čímž vytváří zcela opačný efekt, než je zajištění kontroly a stability.

Přetrvávající možnost impeachmentu pro trvalou morální nezpůsobilost, jejíž nedostatečné vymezení opravňuje Kongres odvolat hlavu státu na základě subjektivního posouzení tak představuje jeden z faktorů narušující stabilitu. Naopak proměna vznesení otázky důvěry a rozpuštění Kongresu se vlivem uvedených proměn stal nástrojem omezující hlavu státu a výkonnou moc vznést otázku důvěry, rozpustit Kongres a získat dominantní postavení uvnitř režimu. Narušením mocenské rovnováhy se proto stává dominantní mocí Kongres, zvláště v případě většinové podpory.

Odpověď na výzkumnou otázku lze tedy formulovat takto: Ústavní uspořádání Peru, a především kontrolní mechanismy, narušují dělbu moci, na níž je peruánský režim založen. Nedostatečné vymezení ústavních prvků, narušení rovnovážné kontroly, společně s personalizací a slabostí stranického systému vytváří podnět pro vnitropolitický konflikt. Vlivem uvedených, především ústavních prvků, je narušena a tedy ovlivněna stabilita peruánského režimu. Vztah exekutivy a legislativy je v současné době omezen pouze na společnou koexistenci, avšak bez možnosti konstruktivního výkonu funkce.

Peruánská demokracie tak paradoxně upadá v důsledku uvolňování politických funkcí. Pro pochopení jejího rozsahu je nezbytné sumarizovat veškeré politické i nepolitické faktory. Opakující se nadužívání kontrolních mechanismů iniciuje fluktuaci prezidentského úřadu, ale i členů kabinetu. Spoluúčast na tvorbě vládní politiky se vlivem popsanych skutečností proměnila v utvoření většiny Kongresu a hlavy státu pouze za účelem setrvání v úřadu. Reálná hrozba odvolání z funkce zamezuje jakémukoli prosazení konstruktivních aktů zmírňující nestabilitu. Zmírnění stávajícího institucionálního konfliktu umožňuje pouze důkladná ústavní reforma, jasně vymežující pravomoci zákonodárné a výkonné moci. Záměrně však lze hovořit pouze o zmírnění probíhajícího konfliktu a institucionální krize.

Reformou ústavních mechanismů nelze upozadit slabost, fragmentaci a personalizaci stranického systému. Nelze ani zaručit důvěru veřejnosti v politické instituce. V případě peruánského režimu nelze opomenout ani kulturně-historický odkaz společnosti, polarizující mezi levicí a pravicí, mezi periferiemi a vyspělou „centralistickou“ Limou. Především pak odkaz vlády elitářských skupin a odloučení venkovského obyvatelstva od výraznějšího zastoupení v nejvyšších státních funkcích. Veškerá uvedená fakta dokládá prezidentský mandát Pedra Castilla, jehož úřad soustavně ohrožoval střet s pravicově orientovaným Kongresem, včetně celospolečenské konfliktu po předčasném odvolání z prezidentského úřadu.

Jak dokládá tato práce, definováním politického režimu a vliv Ústavy na demokratické směřování bez přihlídnutí k mnohdy nepolitickým faktorům nelze zcela přesně určit rozsah nastalé krize. Ostatně, specifika každého jednotlivého režimu jsou způsobena historickým vývojem země.

Zdroje

Literatura

- Barrenechea, R., Vergara, A. (2023). Peru: The Danger of Powerless Democracy. *Journal of Democracy*, 34(2), 77-89.
- Benites, A., Jave, I., Maco, V., Velarde, P. (2023). Los legados de la violencia política. *Argumentos*, 4(1), 135-161.
- Bernales Ballesteros, E. (2016). El Régimen Presidencial en la Constitución de 1993. *IUS ET VERITAS*, 24(53), 344-357.
- Bocanegra, E. D., Rousseau, S. (2022). Choque de poderes y degradación institucional Cambio de sistema sin cambio de reglas en el Perú (2016-2022). *Politica y Gobierno*, 29(2), 1-28.
- Brunclík, M., Kubát, M. (2017). *Kdo vládne Česku? Poloprezidentský režim, přímá volba a pravidla hry*. Brno: Barrister & Principal
- Cabrera Toledo, L. (2011). La controversia por la delimitación marítima entre Chile y Perú: construcción y aplicación de un discurso geopolítico. *CONfines de Relaciones Internacionales y Ciencia Política*, 7(14), 101-128.
- Cárdenas, J. E. C. (2005). Notas sobre la disfuncionalidad del régimen presidencial en el Perú: Reflexiones en torno a la posibilidad de instaurar un Régimen Parlamentario. *Revista del Foro Constitucional Iberoamericano*, 9, 132-149.
- Cerbone, P. (2021). El hiperpresidencialismo como resultado de la interacción entre *presidencialismo fuerte y populismo*. *RIPS: Revista De Investigaciones Políticas Y Sociológicas*, 20(1), 1-15.
- Cortez, V. C. (2023). Crisis política en el Perú: cambios profundos y consecuencias importantes del «golpe» de diciembre de 2022. *Acta Herediana*, 66(1), 25-31.
- Duverger, M. (1980). A New Political System Model: Semi-Presidential Government. *European Journal of Political Research*, 8(2), 165-187.
- Ecevit, Y. A., Karakoç, E. (2017). The perils of semi-presidentialism: Confidence in political institutions in contemporary democracies. *International Political Science Review*, 38(1), 4-20.
- Eguiguren Praeli, F. J. E. (2013). La responsabilidad del Presidente de la República. Hacia una reforma Constitucional. *Repositorio Pontificia Universidad Católica del Perú*. 1-5.
- Elgie, R. (1999). The Politics of Semi-Presidentialism. In: *Semi-Presidentialism in Europe*. Ed. Elgie, R. Oxford: Oxford University Press. (1-21).

- Elgie, R. (2004). Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations. *Political Studies Review*, 2(3), 314-330.
- Elgie, R. (2008). The Perils of Semi-Presidentialism. Are They Exaggerated? *Democratization*, 15(1), 49-66.
- Gargarella, R. (2018). Sobre el “Nuevo constitucionalismo latinoamericano”. *Revista Uruguaya de Ciencia Política*, 27(1), 109-129.
- Giunta, R. D. (2023). Las relaciones entre poderes. *Cuadernos Parlamentarios*, 29, 25-38.
- Haggard, S., Kaufman, R. (2021). *Backsliding: Democratic Regress in the Contemporary World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hakansson, C. (2023). La cuestión de confianza en la constitución peruana. *Athina*, (015), 163-179.
- Hloušek, V., Kopeček, L. (2007). *Hybridní demokracie*. In: *Demokracie. Teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Hloušek, V., Kopeček, L. (2007). Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav.
- Hloušek, V., Kopeček, L., Šedo, J. (2018). *Politické systémy* (2. aktualizované vydání). Brno: Barrister & Principal Publishing.
- Huerta Guerrero, L. (2023). Tribunal Constitucional del Perú y conflicto de poderes. *Derecho PUCP*, (90), 415-461.
- Chalco Salgado J. (2016). Hiperpresidencialismo: Hacia el blindaje presidencial. *CÁLAMO. Revista de Estudios Jurídicos*, 6, 76– 84.
- Cheibub, J, Elkins, Z, Ginsburg, T. (2011). Latin American Presidentialism in Comparative and Historical Perspective. *University of Chicago Public Law & Legal Theory Working Paper 361*, 89 (07), 1-33.
- Cheibub, J. A. (2007). *Presidentialism, Parliamentarism, and Democracy*. New York: Cambridge University Press.
- Inácio, M., Recch F., Valencia. C. (2023). The Power of the Administrative Decisions of Latin American Presidents. In: *Ed. Llanos, M., Marsteintredet, L. Latin America in Times of Turbulence: Presidentialism under Stress*. New York: Routledge. (75-105).
- Kieffer, V. (2022). Un rey sin peones. La inestabilidad política del presidente peruano y su relación con el sistema de partidos. *Revista Disputas*, 2(1), 10-23.
- Klokočka, V. (2006). *Ústavní systémy evropských států: (srovnávací studie)*. 2. vyd. Praha: Linde.
- Lijphart, A. (1992). *Parliamentary versus presidential government*. Oxford: Oxford University Press.

- Lijphart, A. (1999). *Patterns of democracy: government forms and performance in thirty-six countries*. Yale University Press.
- Lijphart, A. (2004). Constitutional Design for Divided Societies. *Journal of Democracy*, 15(2), 96-109.
- Lijphart, A. (2008). *Thinking About Democracy: Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*. New York: Routledge.
- Linz J. J., Stepan A. C. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe South America and post-communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Linz, J. J. (1990). The Perils of Presidentialism. *Journal of Democracy*, 1(1), 51-69.
- Linz, J. J. (1994). Presidential or Parliamentary Democracy: Does It Make a Difference? In: *The Failure of Presidential Democracy: Comparative Perspectives*. Eds. Linz, J. J., Valenzuela, A., Baltimore: JHU Press. (3-89).
- Llanos, M., Marsteintredet, L. (2023). *Latin America in Times of Turbulence: Presidentialism under Stress*. New York: Routledge.
- Lynch, N. (2023). Perú en crisis: la difícil búsqueda de su destino. *Notes Internacionals CIDOB*, 287, 1-6.
- Mainwaring, S. (1990). Presidentialism in Latin America. *Latin American Research Review*, 25(1), 157-179.
- Mainwaring, S. (1990). Presidentialism, multiparty systems, and democracy: the difficult equation. *Helen Kellogg Institute for International Studies Working Paper*, 144.
- Mainwaring, S., Shugart, M. S. (1997). Juan Linz, Presidentialism, and Democracy: A Critical Appraisal. *Comparative politics*, 29.
- Mainwaring, S., Shugart, M. S. (1997). *Presidentialism and Democracy in Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marín, I. G. (2019). La parlamentarización peruana (2001-2016). Presidencialismo y sistema de partidos, *Espiral*, 26(74), 127-163.
- Miranda, A. E., Marquina, R. U. (2021). La permanente incapacidad moral como causal de vacancia presidencial nociones básicas y necesidad de interpretación. *VOX JURIS*, 39(2), 12-20.
- Morón, E., Sanborn, C. (2006). *The Pitfalls of Policymaking in Peru: Actors, Institutions and Rules of the Game*. Washington: BID.

- Nohlen, D. (1998): "Sistemas de gobierno: perspectivas conceptuales y comparativas", In: *El presidencialismo renovado. Instituciones y cambio político en América Latina*. Eds. Nohlen, D., Fernández, M. Caracas, Nueva Sociedad. (85-109).
- Núñez, A. B. (2022). Conflicto de poderes en el Perú entre el 2018 al 2022. *Revista Jurídica Mario Alario D'Filippo*, 14(28), 253-263.
- Pasquino, G. (1997). „Semi-Presidentialism.“ *European Journal of Political Research* 31(1), 128-137.
- Ponce, A. (2023). Inestabilidad política, deterioro institucional y debilidad del sistema de partidos. Lecciones del caos peruano. *Politica y Gobierno*, 30(2), 1-25.
- Roldán, O. C. (2008). El Poder Ejecutivo en el Perú. *Derecho & Sociedad*, (31), 266-273.
- Roldán, O. C. (2018). La cuestión de confianza en el derecho constitucional peruano. *Revista Pensamiento Constitucional*, 23, 37-49.
- Říchová, B. (2002). *Úvod do současné politologie. Srovnávací analýza demokratických politických systémů*. Praha: Portál
- Samuels, D. J., Shugart, M. (2010). *Presidents, Parties, and Prime Ministers: How the Separation of Powers Affects Party Organization and Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sartori, G. (2011). *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků* (2. vyd.). Sociologické nakladatelství (SLON).
- Sedelius, T., Ekman, J. (2010). Intra-executive Conflict and Cabinet Instability: Effects of Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe. *Government and Opposition*, 45, 505-530.
- Shugart, M. S. (2005). Semi-Presidential Systems: Dual Executive And Mixed Authority Patterns. *French Politics*, 3, 323-351.
- Shugart, M., Carey, J. (1992). *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge: University Press.
- Siaroff, A. (2003). Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction. *European Journal of Political Research*, 42, 287-312.
- Skach, C. (2005). *Borrowing constitutional designs: constitutional law in Weimar Germany and the French Fifth Republic*. Princeton: University Press.
- Skach, C. (2007). „The „newest“ separation of powers: Semipresidentialism“. *International Journal of Constitutional Law*, 5(1), 93-121.

- Stepan, A., Skach, C. (1993). Constitutional Frameworks and Democratic Consolidation: Parliamentarism versus Presidentialism. *World Politics*, 46(1), 1-22.
- Šedo, J. (2018). Šedo, J. (2018). Definice semiprezidencialismu – řešení či nové otázky? *Středoevropské politické studie*, 20(1), 69-80.
- Toledo, E. R., (2020). *Sistemas parlamentario, presidencial y semipresidencial*. Ciudad de Mexico: Instituto Nacional Electoral.
- Valenzuela, A. (2004). Latin American Presidencies Interrupted. *Journal of Democracy*, 15(4), 5-19.
- Valenzuela, A. (2020). *Presidencialismo y parlamentarismo en América Latina*. Ciudad de México: Instituto Nacional Electoral.
- Verney, D. (1998). Parliamentary government and presidential government. In: *Parliamentary versus Presidential Government*. Ed. Lijphart, A. Oxford: Oxford University Press. (33-47).
- Villafuerte, D., B., C., Torres, I., M., R. (2023). El juicio político como objetivación de la causal de vacancia presidencial por permanente incapacidad moral en la Constitución Política del Perú. *Cuestiones Constitucionales. Revista Mexicana De Derecho Constitucional*, (48), 71-105.
- Villaruel, G. (2000). Tema con variaciones: El presidencialismo y su impacto en los procesos democráticos. *Espacio Abierto*, 9(1),9-35.
- Weyland, K. (2020). Populism's Threat to Democracy: Comparative Lessons for the United States. *Perspectives on Politics*, 18(2), 389–406.
- Zavaleta, M. (2014). *Coaliciones de independientes: Las reglas no escritas de la política electoral*. Lima: IEP.
- Zinzi, M. (2019). Presidentialism and Parliamentary System in Latin America. Considerations on a Balance to Be Defined, *The Italian Law Journal*. 5(1), 237-250.

Internetové zdroje

¿Qué dice la Constitución de Perú sobre la disolución del Congreso? (2022, 7. 12.). *CMN Español*. Dostupné z: <https://cnnespanol.cnn.com/2022/12/07/que-dice-la-constitucion-de-peru-sobre-la-disolucion-del-congreso/>

¿Qué es una Cuestión de Confianza? (2023, 23. 4.). *Plataforma del Estado Peruano*. Dostupné z: <https://www.gob.pe/866-que-es-una-cuestion-de-confianza>

Adrianzén, C. A. (2020). Perú: de crisis en crisis, pero sin crisis final. *NUEVA SOCIEDAD*. Dostupné z: <https://nuso.org/articulo/peru-de-crisis-en-crisis-pero-sin-crisis-final/>

Aguirre, M. C. L. (2022, 8. 12.). Así se enfrentaron Pedro Castillo y el Congreso de Perú hasta la destitución. *France24*. Dostupné z:

<https://www.france24.com/es/am%C3%A9rica-latina/20221208-as%C3%AD-se-enfrentaron-pedro-castillo-y-el-congreso-de-per%C3%BA-hasta-la-destituci%C3%B3n>

Aguirre, M. C. L. (2022, 8.12.). Así se enfrentaron Pedro Castillo y el Congreso de Perú hasta la destitución. *France24*. Dostupné z:

<https://www.france24.com/es/am%C3%A9rica-latina/20221208-as%C3%AD-se-enfrentaron-pedro-castillo-y-el-congreso-de-per%C3%BA-hasta-la-destituci%C3%B3n>

Albalá, A. (2022, 8.12.). Claves¿Cómo ha llegado Perú hasta aquí? Los orígenes de la crisis que ha acabado con Pedro Castillo destituido y detenido. *20Minutos*. Dostupné z: <https://www.20minutos.es/noticia/5082919/0/como-llegado-peru-crisis-presidente-destituido-detenido/>

Albán, J. (2023, 2.5.). Presidente por accidente. *El Comercio*. Dostupné z:

<https://elcomercio.pe/opinion/colaboradores/sistema-gobierno-presidencialismo-presidente-por-accidente-por-javier-alban-noticia/?ref=ecr>

Alonso, A. (2022, 10.12.). Perú, la inestabilidad permanente. *El Independiente*. Dostupné z: <https://www.elindependiente.com/internacional/2022/12/10/peru-la-inestabilidad-permanente/>

Barrenechea, R., Vergara, A. (2023). El vaciamiento democrático en Perú... y más allá.

NUEVA SOCIEDAD. Dostupné z: <https://nuso.org/articulo/Peru-democracia-vaciamiento/>

Benites, A., Valverde, L. (2023, 21.3.). El estancamiento de la democracia en el Perú.

IDEHPUCP. Dostupné z: <https://idehpucp.pucp.edu.pe/boletin-eventos/el-estancamiento-de-la-democracia-en-el-peru-27949/>

Burt, J. M. (2023, 9. 3.). Crisis política de Perú reaviva ecos de conflicto civil. *WOLA*. Dostupné z: <https://www.wola.org/es/analisis/crisis-politica-peru-boluarte/>

Campos, H. J. (2023, 14.11.). El problema del presidencialismo atenuado o híbrido. *Pontificia Universidad Católica del Perú, Facultad de Derecho*. Dostupné z: <https://facultad-derecho.pucp.edu.pe/ventana-juridica/el-problema-del-presidencialismo-atenuado-o-hibrido/>

Campos, M. (2023, 13.12.). Perú, las protestas y la nueva Constitución. *Diálogo Político*. Dostupné z: <https://dialogopolitico.org/agenda/peru-protestas-y-nueva-constitucion/>

Campos, M. R. (2022, 10. 2.). De nuevo, crisis política (no importa cuando lo leas). *Instituto Peruano de Economía*. Dostupné z: <https://www.ipe.org.pe/portal/de-nuevo-crisis-politica-no-importa-cuando-lo-leas/>

Cárdenas, A. (2023, 5. 3). Congreso doblega el equilibrio de poderes en medio de la convulsión social en Perú. *Ojo Público*. Dostupné z: <https://ojo-publico.com/politica/congreso-doblega-el-equilibrio-poderes-medio-la-convulsion>

Cifuentes, C. (2022, 7. 12.). Congreso peruano lo intenta de nuevo: Presidente Castillo enfrenta tercer pedido de destitución. *La Tercera*. Dostupné z: <https://www.latercera.com/mundo/noticia/congreso-peruano-lo-intenta-de-nuevo-presidente-castillo-enfrenta-tercer-pedido-de-destitucion/WSHK6BGZBVH57GIPD2WVAISI7I/#>

Colchado, J. C. D. (2023, 14.3.). Análisis sobre el equilibrio de poderes en el Perú: reflexiones a partir de la sentencia 74/2023 del Tribunal Constitucional. *IDEHPUCP*. Dostupné z: <https://idehpucp.pucp.edu.pe/boletin-eventos/analisis-sobre-el-equilibrio-de-poderes-en-el-peru-reflexiones-a-partir-de-la-sentencia-74-2023-del-tribunal-constitucional-27888/>

Comisión de Constitución archiva proyecto que proponía derogar Ley 31355 sobre cuestión de confianza. (2022, 11.11.). *Congreso de la República*. Dostupné z: <https://comunicaciones.congreso.gob.pe/noticias/comision-de-constitucion-archiva-proyecto-que-proponia-derogar-ley-31355-sobre-cuestion-de-confianza/>

Conflictividad perpetua: una ruta hacia la estabilidad en el Perú. (2024, 8. 2.). *International Crisis Group*. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/es/latin-america-caribbean/peru/104-unrest-repeat-plotting-route-stability-peru>

Coronel, O. (2024). La coalición autoritaria que gobierna Perú. *NUEVA SOCIEDAD*. Dostupné z: <https://nuso.org/articulo/coalicion-autoritaria-peru-boluarte/>

Cruz, R. (2022, 8.12.). Así fue la detención de Pedro Castillo: Quiso ir a embajada de México pero fue arrestado en el trayecto por su escolta. *El Comercio*. Dostupné z: <https://elcomercio.pe/politica/gobierno/pedro-castillo-asi-fue-la-detencion-quiso-ir-a-la-embajada-de-mexico-pero-fue-arrestado-en-el-trayecto-por-su-escolta-asi-fue-la-detencion-de-pedro-castillo-noticia/>

Cuadra, M. (2022, 5. 4.). Esta es una alerta roja para el gobierno de Pedro Castillo. *INFOBAE*. Dostupné z: <https://www.infobae.com/america/opinion/2022/04/05/esta-es-una-alerta-roja-para-el-gobierno-de-pedro-castillo/>

Davies, T. M., Pulgar-Vidal, J., Moore, J. P., Kus, J. S., Burr, R. N. (2024, 14. 4.). Peru. *Britannica*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Peru>

Dolzall, T. (2022, 9.12.). Gridlock to Golpe: Can Peru Break the Cycle?. *Forecast International*. Dostupné z: <https://dsm.forecastinternational.com/2022/12/09/gridlock-to-golpe-can-peru-break-the-cycle/>

El equilibrio de poderes. (2021, 11. 9.). *El Peruano*. Dostupné z: <https://elperuano.pe/noticia/128780-el-equilibrio-de-poderes>

Fontaine, A. (2022, 6. 1.). Fórmulas híbridas de gobierno estimulan la conflictividad: Perú. *El Mostrador*. Dostupné z: <https://www.elmostrador.cl/noticias/opinion/2022/01/06/formulas-hibridas-estimulan-la-conflictividad-peru/>

Forni, F. (2021, 21. 7.). En busca de gobernabilidad: la variopinta coalición que sostendrá a Pedro Castillo en el Congreso peruano. *La Tercera*. Dostupné z: <https://www.latercera.com/earlyaccess/noticia/en-busca-de-gobernabilidad-la-variopinta-coalicion-que-sostendra-a-pedro-castillo-en-el-congreso-peruano/O75TP2W6SBAGBPJRQVJOO64ENU/#>

Fuentes, F. (2022, 7. 12.). Las razones tras la permanente inestabilidad política que afecta a Perú. *La Tercera*. Dostupné z: <https://www.latercera.com/earlyaccess/noticia/las-razones-tras-la-permanente-inestabilidad-politica-que-afecta-a-peru/2433JLDFHFGDHCJGB3ONNKHYFY/#>

Chacón, J. (2022, 19. 3.). Presidente de Perú espera sumar fuerzas en el Congreso para evitar su destitución. *Voz de América*. Dostupné z: <https://www.vozdeamerica.com/a/el-presidente-del-per%C3%BA-espera-sumar-fuerzas-en-el-congreso-para-evitar-su-destituci%C3%B3n/6491027.html>

Chillitupa Tantas, R. (2022, 7. 12.). Presidente de Perú disuelve Congreso, declara "gobierno de excepción" y llama a elecciones. *Voz de América*. Dostupné z: <https://www.vozdeamerica.com/a/presidente-de-peru-pedro-castillo-disuelve-el-congreso-/6866334.html>

Jaramillo, Ch. (2022, 11. 12.) Castillo de naipes. *Razón Pública*. Dostupné z: <https://razonpublica.com/castillo-de-naipes/>

Jiménez, R. L. (2023, 12. 2.). Semipresidencialismo y crisis en Perú. *Listín Diario*. Dostupné z: <https://listindiario.com/la-republica/2023/02/12/762423/semipresidencialismo-y-tesis-en-peru.html>

Justia Perú. (2024). *Constitucion Politica del Peru de 1993: Capitulo IV*. Dostupné z: <https://peru.justia.com/federales/constitucion-politica-del-peru-de-1993/titulo-iv/capitulo-iv/>

Justia Perú. (2024). *Constitucion Politica del Peru de 1993: Capitulo VI*. Dostupné z: <https://peru.justia.com/federales/constitucion-politica-del-peru-de-1993/titulo-iv/capitulo-vi/>

Lissardy, G. (2022, 8.12.). Crisis en Perú: “Castillo dio un paso en falso. La variable de las Fuerzas Armadas no la controló”. *BBC News*. Dostupné z: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-63898054>

Los poderes del Estado en el Perú. (2023, 10. 1.). *Postgrado UTP*. Dostupné z: <https://www.postgradoutp.edu.pe/blog/a/los-poderes-del-estado-en-el-peru/>

Lynch, N. (2023, 6. 2.). ¿Por qué una nueva Constitución para el Perú?. *Otra Mirada*. Dostupné z: <https://otramirada.pe/%C2%BFpor-qu%C3%A9-una-nueva-constituci%C3%B3n-para-el-per%C3%BA>

Mendoza, M, S. (2023). El embrollo peruano, Protestas, «terruqueo» y represión. *NUEVA SOCIEDAD*. Dostupné z: <https://nuso.org/articulo/Peru-Boluar-te-crisis/>

Munguía Becerra, P. (2021) “El espectro ideológico de los partidos políticos peruanos”, *Pacarina del Sur*. Dostupné z: <https://pacarinadelsur.com/nuestra-america/mallas/1926-el-espectro-ideologico-de-los-partidos-politicos-peruanos>

Olivares Ramón, F. B. (2023). El poder legislativo en el Perú, funciones y comentarios. *IPEDD*. Dostupné z: <https://www.ipedd.com/el-poder-legislativo-en-el-peru-funciones-y-comentarios/>

Olmo, G. D. (2023, 10. 1.). Protestas en Perú: qué está pasando en el sur del país y por qué se convirtió en el epicentro de los violentos disturbios contra el nuevo gobierno. *BBC News*. Dostupné z: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-64218591>

Orozco, Z. T. (2021). Una guía para entender el Perú de Pedro Castillo. *NUEVA SOCIEDAD*. Dostupné z: <https://nuso.org/articulo/una-guia-para-entender-el-peru-de-pedro-castillo/>

Palacios, D. L. (2020, 18. 9.). Equilibrio de poderes y estabilidad política en Perú: Entre la volatilidad y la necesidad de reforma. *Agenda Estado de Derecho*. Dostupné z: <https://agendaestadodederecho.com/equilibrio-de-poderes-y-estabilidad-politica-en-peru/>

Pedro Castillo: 3 claves detrás del caos político en Perú que llevó a la destitución y detención del mandatario. (2022, 7. 12.). *BBC News*. Dostupné z: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-63896534>

Peru. (2024, 9. 4.). *Central Intelligence Agency*. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/peru/>

Perú: “La inestabilidad política y social ya ha costado decenas de vidas”. (2023, 10. 1.). *Civicus*. Dostupné z: <https://www.civicus.org/index.php/es/medios-y-recursos/noticias/entrevistas/6227-peru-la-inestabilidad-politica-y-social-ya-ha-costado-decenas-de-vidas>

Perú: Las protestas por la destitución de Castillo se retoman con cortes de carreteras. (2023, 4.1.). *Voz de América*. Dostupné z: <https://www.vozdeamerica.com/a/protestas-destitucion-castillo-retoman-cortes-carreteras-peru/6904445.html>

Peru: MZV: Souhrnná teritoriální informace (2023, 13. 7.). *BUSINESSINFO*. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/peru-souhrnna-teritorialni-informace/2/#1.1>

Pimentel, V. C. (2022, 8. 12.). Los polémicos gabinetes de Pedro Castillo: nombró a 78 ministros en 495 días de gobierno. *INFOBAE*. Dostupné z: <https://www.infobae.com/america/peru/2022/12/08/los-polemicos-gabinetes-de-pedro-castillo-nombro-a-78-ministros-en-495-dias-de-gobierno/>

Resultados de elecciones congresales. (2021). *La República*. Dostupné z: <https://elecciones.larepublica.pe/resultados-elecciones-congreso-onpe/>

Rodríguez, C. A. (2022, 17. 5.). Crisis política en el Perú: ¿un callejón sin salida?. *Periódico UNAL*. Dostupné z: <https://periodico.unal.edu.co/articulos/crisis-politica-en-el-peru-un-callejon-sin-salida>

Ruiz, A. L. (2022, 27. 11.). El quinto gabinete en medio de la persistente confrontación entre Congreso y Ejecutivo. *Ojo Público*. Dostupné z: <https://ojo-publico.com/politica/quinto-gabinete-y-persistente-confrontacion-entre-congreso-y-ejecutivo>

- Sasse, E. R. (2023, 5.12.). Perú, a un año del golpe de Castillo: "Tormenta a la vista". *Deutsche Welle*. Dostupné z: <https://www.dw.com/es/per%C3%BA-a-un-a%C3%B1o-del-fallido-autogolpe-de-castillo-tormenta-pol%C3%ADtica-a-la-vista/a-67642969>
- Stefanoni, P. (2022). De Pedro Castillo a Dina Boluarte o la crisis interminable de Perú: Entrevista a Marisa Glave. *NUEVA SOCIEDAD*. Dostupné z: <https://muso.org/articulo/pedrocastillo-peru-boluarte/>
- Stefanoni, P. (2022, 26. 12.). Que se vayan todos: otra vez, en Perú. *CETRI*. Dostupné z: <https://www.cetri.be/Que-se-vayan-todos-otra-vez-en?lang=fr>
- Tanaka, M. (2023, 31.1.). Nuestra polarización: “La lógica de pura confrontación conduce a callejones sin salida. Lo más razonable es una transición pactada, que pasa necesariamente por el adelanto de elecciones”. *El Comercio*. Dostupné z: https://elcomercio.pe/opinion/columnistas/protestas-en-el-peru-adelanto-de-elecciones-nuestra-polarizacion-por-martin-tanaka-dina-boluarte-noticia/#google_vignette
- Tanaka, M. (2023, 4. 7.). Conflicto entre poderes: “La voluntad y capacidad de concertar es clave para la gobernabilidad democrática, más allá de las normas y los diseños institucionales”. *El Comercio*. Dostupné z: <https://elcomercio.pe/opinion/columnistas/democracia-presidencialista-conflicto-entre-poderes-ejecutivo-legislativo-por-martin-tanaka-noticia/?ref=ecr>
- Velarde, P. (2023, 8. 8.). Los legados de la violencia: un análisis de la respuesta estatal en momentos de conflicto político. *IDEHPUCP*. Dostupné z: <https://idehpucp.pucp.edu.pe/boletin-eventos/los-legados-de-la-violencia-un-analisis-de-la-respuesta-estatal-en-momentos-de-conflicto-politico-28504/>
- Zegarra, K. (2023). La parlamentarización peruana. *Voz y Voto*. Dostupné z: <https://www.vozyvoto.com.mx/articulo/la-parlamentarizacion-peruana>